

SARICON

SAFETY & RISK CONSULTANCY

Vooronderzoek Conventionele Explosieven Zuidbuurt te Vlaardingen/Maassluis

Foto omslag	De Zuidbuurt vanuit de lucht, 26 september 1944 (Bron: Luchtfoto 106G-3036_3064, Kadaster)
Foto omslag (achtergrond)	Luchtaanval op Parijs door 8th US AAF Bomber Command op 31 december 1943 (Bron: www.wikipedia.com)
Project	Vooronderzoek Conventionele Explosieven Zuidbuurt te Vlaardingen/Maassluis
Opdrachtgever	Hoogheemraadschap van Delfland
Documentcode	15S095-VO-01
Aantal pagina's	62
Datum definitief	20 juli 2015
Datum herzien	
Datum concept	14 juli 2015
Opgesteld	 T.M. Blok BA, Historicus
Geaccordeerd	 E.R. Beute, Senior OCE-Deskundige en Bedrijfsleider

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze rapportage mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de auteur.

(Artikel 16 Auteurswet 1912). Het is de opdrachtgever toegestaan voor intern gebruik kopieën te maken zonder voorafgaande toestemming van de auteur.

Voor verdere informatie, vragen en/of suggesties:

Saricon bv

Industrieweg 24, 3361 HJ Sliedrecht

Telefoon: +31 (0) 184 422538

Fax: +31 (0) 184 419821

Internetsite: www.saricon.nl

E-mail algemeen: contact@saricon.nl

Inhoudsopgave

1	Samenvatting	6
2	Inleiding	7
2.1	AANLEIDING EN OPDRACHTOMSCHRIJVING	7
2.2	PROBLEEMSTELLING.....	7
2.3	DOELSTELLING.....	7
2.4	ONDERZOEKSGBIEDEN.....	7
2.5	ONDERZOEKSMETHODE	9
3	Inventarisatie bronnenmateriaal	11
3.1	EERDER UITGEVOERD ONDERZOEK	11
3.2	LITERATUUR	12
3.3	ARCHIEF DELFT (ARCHIEFBEWaarPLAATS GEMEENTeARCHIEF MAASLAND)	17
3.4	STADSARCHIEF VLAARDINGEN (ARCHIEFBEWaarPLAATS GEMEENTeARCHIEVEN VLAARDINGEN, MAASLUIS EN VLAARDINGER-AMBACHT)	17
3.5	NATIONAAL ARCHIEF (ARCHIEFBEWaarPLAATS PROVINCIAAL ARCHIEF ZUID-HOLLAND)	23
3.6	NATIONAAL ARCHIEF (OVERIGE DOSSIERS)	24
3.7	SEMISTATISCHE ARCHIEFDIENSTEN DEFENSIE	25
3.8	NEDERLANDS INSTITUUT VOOR MILITAIRE HISTORIE (NIMH)	25
3.9	NEDERLANDS INSTITUUT VOOR OORLOGSDOCUMENTATIE (NIOD)	28
3.10	EXPLOSIEVEN OPRUIMINGSDIENST DEFENSIE (EOD).....	29
3.11	THE NATIONAL ARCHIVES	31
3.12	BUNDESARCHIV-MILITÄRARCHIV	39
3.13	THE NATIONAL ARCHIVES AND RECORDS ADMINISTRATION	41
3.14	SARICON COLLECTIE	41
3.15	KONINKLIJKE BIBLIOTHEEK	42
3.16	KADASTER.....	42
3.17	LUCHTFOTO'S	43
4	Chronologie relevante gebeurtenissen	50
5	Beoordeling bronnenmateriaal	52
5.1	INLEIDING	52
5.2	LEEMTEN IN KENNIS	52
5.3	BEORDELING RELEVANTIE GEBEURTENISSEN VOOR HET ONDERZOEKSGBIED	53
6	Conclusie en aanbevelingen	54
6.1	CONCLUSIE	54
6.2	ADVIES VERVOLGTRAJECT	54
7	Bijlagen	55
7.1	BIJLAGE 1: DISTRIBUTIELIJST.....	56
7.2	BIJLAGE 2: BRONNENLIJST	57
7.3	BIJLAGE 3: CE-BODEMBELASTINGKAART	62

7.4 BIJLAGE 4: CERTIFICATEN.....63

1 Samenvatting

In opdracht van het Hoogheemraadschap van Delfland heeft Saricon een vooronderzoek Conventionele Explosieven (CE) uitgevoerd ter plaatse van de Zuidbuurt in de gemeenten Vlaardingen en Maassluis. Aanleiding voor het vooronderzoek vormen voorgenomen werkzaamheden ten behoeve van het aanbrengen van een kleikist en grondaanvulling op het binnentalud.

Op basis van de beoordeling van alle op het moment van opstellen van dit rapport beschikbare bronnenmateriaal is geconcludeerd dat er onvoldoende indicaties zijn om te spreken van de mogelijke aanwezigheid van CE en/of restanten daarvan.

Het onderzoeksgebied is **onverdacht** van CE.

2 Inleiding

2.1 Aanleiding en opdrachtomschrijving

In opdracht van het Hoogheemraadschap van Delfland heeft Saricon een vooronderzoek CE uitgevoerd ter plaatse van de Zuidbuurt in de gemeenten Vlaardingen en Maassluis. Aanleiding voor het vooronderzoek vormen voorgenomen werkzaamheden ten behoeve van het aanbrengen van een kleikist en grondaanvulling op het binnentalud.

Het vooronderzoek is uitgevoerd conform de offerte met kenmerk 2015-S-102-AB-01 d.d. 4 mei 2015. De opdracht is verleend per brief d.d. 13 mei 2015 met kenmerk 1196674, onder de projectnummers 701726 (Zuidbuurt 51) en 701646 (Zuidbuurt 20A).

2.2 Probleemstelling

Binnen de gemeenten Vlaardingen en Maassluis hebben in de periode 1940-1945 oorlogshandelingen plaatsgevonden. Met name de olietanks in het havengebied waren regelmatig het doelwit van luchtaanvallen door de geallieerden. De Duitse Kriegsmarine richtte in Maassluis een basis in, die in de laatste fase van de oorlog door de geallieerden werd gebombardeerd. Ook werden in februari en maart 1945 vanuit de gemeente Vlaardingen V1 wapens gelanceerd.

Als gevolg van oorlogshandelingen in de Tweede Wereldoorlog kunnen CE zijn achtergebleven. Bij het spontaan aantreffen van CE ontstaat een verhoogd veiligheidsrisico doordat het explosief door direct contact of trillingen kan exploderen. Dergelijke ongecontroleerde explosies kunnen dodelijk letsel en zware schade aan materieel en omgeving tot gevolg hebben. Tevens kan een spontane vondst resulteren in meerkosten door stagnatie van de uitvoeringswerkzaamheden.

De mogelijke aanwezigheid van CE ter plaatse van de Zuidbuurt dient aan de hand van een vooronderzoek te worden onderzocht, opdat de opdrachtgever een beredeneerd oordeel kan vellen over de noodzaak en vorm van vervolgwerkzaamheden in het kader van explosievenopsporing en/of risicobeheersing rond werkzaamheden in de nabije of verdere toekomst.

2.3 Doelstelling

Het vooronderzoek heeft tot doel om te beoordelen of er indicaties zijn dat ter plaatse van de Zuidbuurt CE aanwezig zijn. Indien CE aanwezig kunnen zijn, dan dient dit te worden gespecificeerd in termen van:

- Hoofdsort, subsoort, gewicht/kaliber, verschijningsvorm, nationaliteit van de CE;
- Indien mogelijk, aantal(len) CE en het verwachte type ontsteker(s);
- de horizontale afbakening van het verdacht gebied;
- de verticale afbakening van het verdacht gebied;

2.4 Onderzoeksgebieden

Het onderzoeksgebied aan de Zuidbuurt bestaat uit twee deelgebieden. Deze zijn weergegeven in figuur 1.

Het noordelijke deelgebied ligt ten noorden van de Poeldijkse Wetering, en omvat het perceel Zuidbuurt 51. Het gebied wordt in het zuiden begrensd door de Poeldijkse Wetering, in het oosten door de wegsplitsing, en in het noorden door de weg (Zuidbuurt). De westelijke grens van het gebied loopt evenwijdig aan de westgevel van de woning Zuidbuurt 51, circa 20 meter ten westen daarvan.

Het zuidelijke deelgebied ligt ten zuiden van de Poeldijkse Wetering, bij de woning Zuidbuurt 22. Het omvat een strook land die aan de noord- en zuidkant begrensd wordt door watergangen, en ten oosten en westen begrensd wordt door opritten.

Vanwege de geringe oppervlakte en onderlinge afstand van deze deelgebieden, zal het maken van onderscheid tussen noord en zuid in veel gevallen niet nodig zijn, of zelfs verwarrend werken. Daarom zullen voor dit onderzoek beide

deelgebieden samengenomen worden, en zal er dus doorgaans gesproken worden van ‘de onderzoeksgebieden’. Alleen waar dit strikt noodzakelijk is, zal het onderscheid in deelgebieden expliciet gemaakt worden.

De onderzoeksgebieden zijn tegenwoordig gelegen op de grens van de gemeenten Vlaardingen en Maassluis. Dit is niet altijd zo geweest: ten tijde van de Tweede Wereldoorlog lagen de onderzoeksgebieden geheel op het grondgebied van de gemeente Maasland. In figuur 2 is de omgeving van de onderzoeksgebieden in de Tweede Wereldoorlog weer gegeven.¹

In augustus 1941 werd op last van de Duitse bezetter een bestuurlijke herindeling doorgevoerd waarbij de gemeentegrens van Maassluis naar het westen opschoof, tot aan de Boonervliet. Ook werd de Aalkeetbinnenpolder bij Maassluis gevoegd. De gemeente Vlaardinger-Ambacht werd geannexeerd door Vlaardingen. De Zuidbuurt bleef bij Maasland horen, maar lag nu ingeklemd tussen Vlaardingen en Maassluis. In 1966 volgden nieuwe grensverschuivingen, waarbij de huidige gemeentegrens tot stand kwam.²

Figuur 1. Begrenzing van de onderzoeksgebieden in de huidige situatie en ligging ten opzichte van de gemeentegrens. (bron: World Imagery via ESRI).

¹ In dit onderzoek is niet enkel gekeken naar gebeurtenissen die met zekerheid plaatsvonden binnen de grenzen van het onderzoeksgebied, maar zijn alle door Saricon als relevant beschouwde bevindingen uit de omgeving van het onderzoeksgebied opgenomen.

² Informatie over gemeentelijke herindelingen en/of gewijzigde gemeentegrenzen is bepalend voor de keuze van de te raadplegen archiefbewaarplaatsen en de te gebruiken zoektermen in het diverse bronnenmateriaal.

Figuur 2. Begrenzing van het onderzoeksgebied in de Tweede Wereldoorlog. (Bron: Stafkaart 37 (West Rotterdam, 1941) van de Afdeling Geo-Informatie van het Kadaster te Zwolle).

2.5 Onderzoeksmethode

Algemeen

Het vooronderzoek CE dient conform de vigerende wet- en regelgeving te worden uitgevoerd volgens de eisen uit paragraaf 6.5 en bijlage 3 van het Werkveldspecifiek certificatieschema voor het systeemcertificaat Opsporen Conventionele Explosieven 2012 (WSCS-OCE). Het WSCS-OCE heeft per 1 juli 2012 de Beoordelingsrichtlijn Opsporen Conventionele Explosieven, versie 2007-02 (BRL-OCE 2007) vervangen.³

In het WSCS-OCE is vermeld dat het vooronderzoek CE bestaat uit het inventariseren en het beoordelen van historisch bronnenmateriaal. Voor de uitvoering van beide fases zijn in het WSCS-OCE richtlijnen opgenomen. Het eindresultaat van een vooronderzoek is een rapportage en een bijbehorende CE-bodembelastingkaart. Saricon is gecertificeerd volgens het WSCS-OCE (zie bijlage 4) en voert zijn vooronderzoeken dan ook uit volgens de in dit document gestelde richtlijnen.

Inventarisatie bronnenmateriaal

Het bronnenonderzoek vindt plaats op basis van een inventarisatie van:

- gebeurtenissen die hebben geleid tot de mogelijke aanwezigheid van CE (indicaties);
- gebeurtenissen die hebben geleid tot het niet aanwezig zijn van CE (contra-indicaties).

De indicaties en contra-indicaties worden verzameld aan de hand van literatuuronderzoek, archiefonderzoek, luchtfotoonderzoek en eventueel getuigenonderzoek. Voor dit onderzoek is gebruikgemaakt van de bronnen die zijn vermeld in hoofdstuk 3 en in de bronnenlijst in bijlage 2. Onder indicaties voor de aanwezigheid van CE kunnen bijvoorbeeld wor-

³ Eind januari 2014 is door het Centraal College van Deskundigen-OCE een wijzigingsversie van het WSCS-OCE vastgesteld. De concept-wijzigingsversie ligt ter beoordeling bij het Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid (SZW). Saricon heeft in dit vooronderzoek deels gebruikgemaakt van de methoden beschreven in de concept-wijzigingsversie.

den verstaan: vermeldingen van bombardementen of grondgevechten in literatuur en archiefstukken, of aanwezigheid van kraters of militaire objecten in het landschap zoals zichtbaar op luchtverkenningfoto's uit de oorlogsperiode. Onder contra-indicaties voor de aanwezigheid van CE kan een veelheid aan gegevens worden verstaan, variërend van vrijwaringstekeningen opgesteld door gecertificeerde explosievenopsporingsbedrijven tot gegevens over naoorlogs bodemverzet waaruit kan blijken dat naoorlogs significante hoeveelheden grond zijn verwijderd. Dergelijke gegevens over naoorlogs grondverzet worden alleen verzameld en geanalyseerd, indien de gegevens over de periode 1940-1945 voldoende indicaties voor de aanwezigheid van CE bevatten.

Voor dit onderzoek is gebruikgemaakt van een geografisch informatiesysteem (GIS). Het GIS betreft een digitale kaart met gekoppelde database, waarin zo veel mogelijk historische informatie (met een geografische component) is verzameld die van belang kan zijn voor het bepalen van de kans op aanwezigheid van CE. Zo worden in GIS de historische luchtverkenningfoto's en stafkaarten uit de periode 1940-1945 gepositioneerd ten opzichte van de huidige topografie, bij voorkeur de GBKN. Vervolgens worden alle op luchtfoto's zichtbare indicaties voor de aanwezigheid van CE verwerkt. Ook andere indicaties en contra-indicaties worden zo veel mogelijk vertaald naar een locatie in het RD-coördinatenstelsel en opgeslagen in het GIS. De gegevensset in het GIS is de basis voor de beoordeling of sprake is van op CE verdachte gebieden binnen het onderzoeksgebied, alsmede voor een juiste afbakening van deze gebieden.

Beoordeling bronnenmateriaal

In deze fase van het vooronderzoek worden de indicaties en contra-indicaties uit het bronnenonderzoek beoordeeld. Op basis daarvan wordt vastgesteld wat de op CE verdachte gebieden zijn. Bij het aanmerken van de verdachte gebieden wordt zo veel mogelijk gebruikgemaakt van de richtlijnen beschreven in bijlage 3 van het WSCS-OCE.

Indien sprake is van verdachte gebieden, dan wordt tevens bepaald:

- Hoofdsoort, subsoort, gewicht/kaliber, verschijningsvorm, nationaliteit van de CE;
- indien mogelijk, aantal(len) CE en het verwachte type ontsteker(s);
- de horizontale afbakening van het verdacht gebied;
- de verticale afbakening (diepteligging van CE) van het verdacht gebied, mits opgenomen in de opdracht.

Bij het aanmerken van verdachte gebieden geldt, dat dit in principe alleen mogelijk is, indien via luchtfoto's of kaartmateriaal met voldoende detailniveau een locatie van een indicatie voor de aanwezigheid van CE kan worden vastgesteld.

Het resultaat van de beoordeling van bronnenmateriaal met behulp van het GIS wordt gepresenteerd op de CE-bodembelastingkaart. Deze kaart bevat:

- De voor het onderzoeksgebied relevante indicaties en contra-indicaties;
- de horizontale grenzen van het op CE verdachte gebied, gespecificeerd naar hoofdsoort, verschijningsvorm en nationaliteit van de aan te treffen CE.

In tegenstelling tot wat de naam 'CE-bodembelastingkaart' kan doen vermoeden, betekent de eventuele aanwezigheid van op CE verdachte gebieden op de CE-bodembelastingkaart niet, dat naar inschatting van de stellers op die locaties pertinent CE aanwezig zullen zijn. Omgekeerd betekent de eventuele afwezigheid van op CE verdachte gebieden op de CE-bodembelastingkaart niet, dat naar inschatting van de stellers op deze locaties pertinent géén CE aanwezig zullen zijn. Of de bodem daadwerkelijk is belast met CE, kan alleen worden vastgesteld via fysieke explosievenopsporingswerkzaamheden. Dergelijke werkzaamheden kunnen in principe alleen doelmatig worden uitgevoerd wanneer een volledig vooronderzoek conform WSCS-OCE voor het betreffende gebied is uitgevoerd.

Verantwoording

- Het vooronderzoek is uitgevoerd door historicus T.M. Blok BA.;
- Het GIS en het kaartmateriaal in bijlage 3 zijn vervaardigd door GIS-deskundige G.J. van Dam MSc;
- De luchtfoto-interpretatie (zie paragraaf 3.11) is uitgevoerd door T.M. Blok en G.J. van Dam;
- Bovengenoemde personen werken onder verantwoordelijkheid van senior OCE-deskundige E.R. Beute, die dit vooronderzoek mede heeft beoordeeld.

Archivering

De gegevens die tijdens dit onderzoek zijn verzameld en beoordeeld, alsmede de rapportage en CE-bodembelastingkaart, zijn door Saricon gearhiveerd onder het projectdossier met projectnummer 15S095. Gegevens benodigd voor een vervolgstap in het proces van opsporen van CE zijn in dit projectdossier te vinden. Zij zijn, voor zover niet in deze rapportage beschreven, op aanvraag bij Saricon beschikbaar. Projectdossiers worden minimaal tien jaar bewaard.

3 Inventarisatie bronnenmateriaal

3.1 Eerder uitgevoerd onderzoek

Voor dit vooronderzoek heeft Saricon rapportages van eerder uitgevoerde vooronderzoeken CE en/of explosievenopsporingswerken bestudeerd voor locaties in (de nabijheid van) het onderzoeksgebied. De relevante informatie uit de geraadpleegde onderzoeken is verwerkt in deze rapportage.

Saricon heeft hiertoe het eigen bedrijfsarchief geraadpleegd. In de omgeving van het onderzoeksgebied heeft Saricon de volgende onderzoeken uitgevoerd:

Vooronderzoek

- 'Vooronderzoek Conventionele Explosieven Boonervliet, Maassluis en Midden Delfland', Saricon, kenmerk 13S127, d.d. 16 december 2013;
- 'Vooronderzoek Conventionele Explosieven gehele gemeente Rotterdam', Saricon, kenmerk 12S043, lopend onderzoek.

Op dit moment wordt door Saricon in opdracht van de gemeente Rotterdam een vooronderzoek voor de gehele gemeente uitgevoerd. Naar verwachting worden de resultaten daarvan in de loop van 2015 in conceptvorm opgeleverd. In het kader van dit project zijn gegevens verzameld die ook van waarde zijn voor het onderzoek in de Zuidbuurt. Relevante gegevens zijn in deze rapportage verwerkt.

Het rapport 'Boonervliet' omvat een onderzoekslocatie ten oosten van de Boonervliet. De kleinste afstand tot de onderzoeksgebieden bedraagt circa 800 meter. Uit dit onderzoek is gebleken dat bij het gemaal aan de Boonervliet, op circa 1100 meter van de onderzoeksgebieden, mogelijk een blindganger terecht was gekomen. Op deze locatie is een detectieonderzoek ingesteld (zie hieronder).

Opsporing

- 'Detectierapport Blindganger Boonervliet, Maassluis', Saricon, kenmerk 13S127-DR-01, d.d. 21 november 2013.
- 'Detectierapport vermoedelijke blindganger Zuidbuurt, Maassluis' Saricon, kenmerk 13S054-PVO-01, d.d. 3 april 2012 [sic, 2013].

Uit het rapport 'Blindganger Boonervliet' is gebleken dat bij het gemaal aan de Boonervliet, op circa 1100 meter van de onderzoeksgebieden, een detectieonderzoek is uitgevoerd naar de aanwezigheid van een blindganger (vliegtuigbom). Bij dit onderzoek is een object gedetecteerd dat als verdacht is aangemerkt.

Uit het rapport 'blindganger Zuidbuurt' blijkt dat naar aanleiding van een getuigenverklaring (niet in het bezit van Saricon) een detectie is uitgevoerd om de aanwezigheid van een vermoedelijke blindganger (vliegtuigbom) te verifiëren. Op een weiland tussen de Rijksweg A20 en de Zuidbuurt is op een diepte van ongeveer 3 meter – mv een object gedetecteerd dat als verdacht is aangemerkt. Deze locatie ligt circa 350 meter ten noorden van de onderzoeksgebieden.

Beide objecten zijn, voor zover bij Saricon bekend, niet benaderd.

Onderzoeken door derden:

Saricon heeft op 4 juni 2015 schriftelijk contact opgenomen met de gemeenten Vlaardingen en Maassluis om informatie in te winnen over eventueel door derden uitgevoerde onderzoeken. Door geen van beide gemeenten zijn gegevens aangeleverd. Wel zijn bij Saricon de volgende onderzoeken bekend:

- 'Historisch vooronderzoek naar de aanwezigheid van niet gesprongen Conventionele Explosieven ter plaatse van spoortracé Schiedam Centrum -Hoek van Holland', T&A Survey, kenmerk: RZZ-067-02 d.d. 17 mei 2012;
- 'Historisch vooronderzoek naar de aanwezigheid van conventionele explosieven ter plaatse van het tracé van het project Nieuwe Westelijke Oeververbinding (NWO)', T&A Survey, kenmerk 0613GPR3789 d.d. 30 oktober 2013.

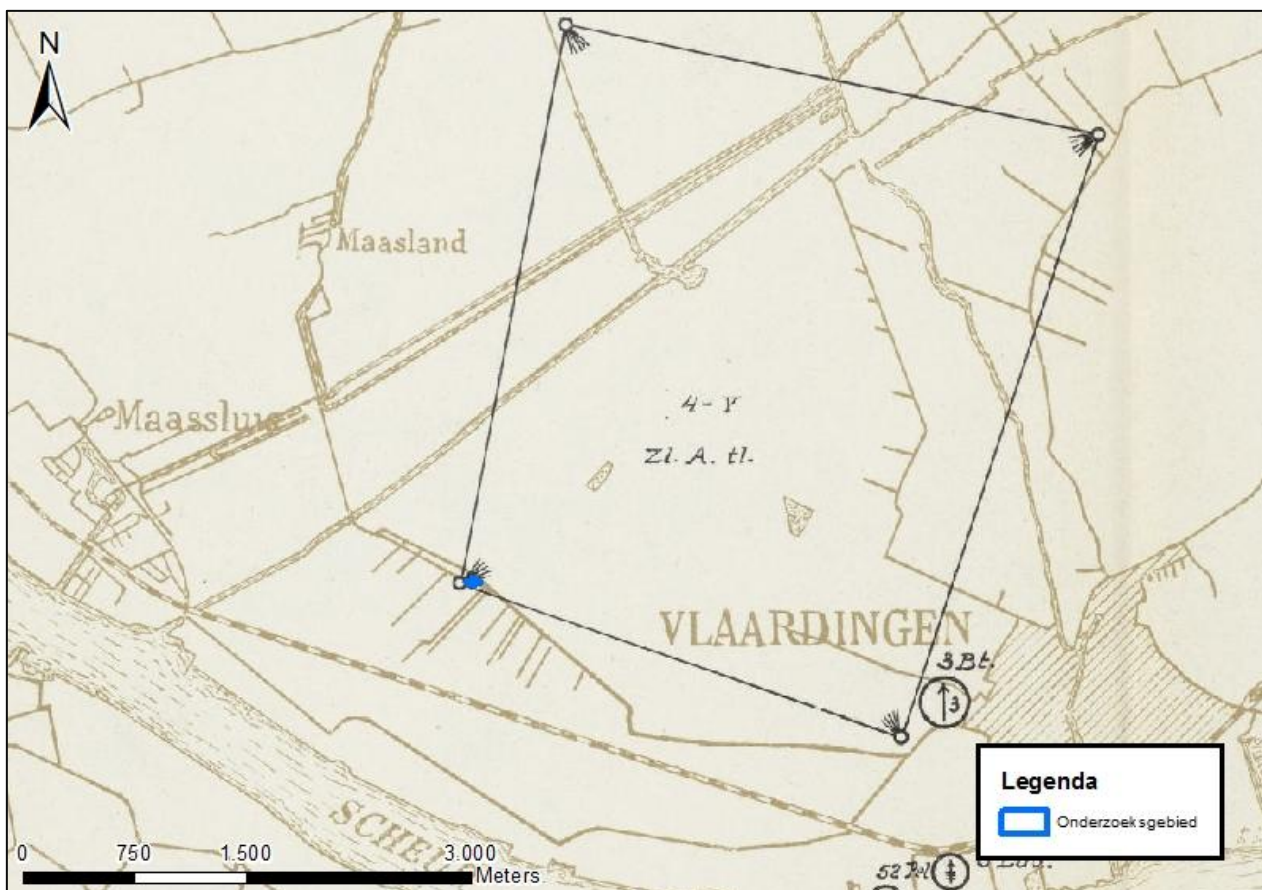
In deze rapporten werd voor de directe omgeving van de onderzoeksgebieden slechts één relevante gebeurtenis omschreven: Op 25 mei 1940 vielen bommen bij een boerderij aan de Zuidbuurtscheweg. Omdat nadere gegevens en de exacte locatie ontbreken volgt hieruit geen verdacht gebied.

3.2 Literatuur

Voor dit onderzoek is literatuur bestudeerd. Het betreft zowel overzichtswerken over het verloop van de lucht- en grondoorlog in Nederland, als streekgebonden literatuur. Een overzicht van alle geraadpleegde werken is opgenomen in bijlage 2. Hieronder zijn de bevindingen weergegeven.

Meidagen 1940

Op 10 mei 1940 viel het Duitse leger Nederland binnen. Hoewel de Zuidbuurt buiten de gevechten bleef, ging de oorlog toch niet helemaal ongemerkt voorbij. In Maasland waren op dat moment geen soldaten gelegerd. Alleen de burgerwacht was actief. In Maassluis werd een handjevol bewakingstroepen gelegerd om het PTT-kantoor te bewaken en bij Vlaardingen stond luchtdoelgeschut opgesteld. In de directe omgeving van de onderzoeksgebieden stonden zoeklichten opgesteld om het Vlaardingse geschut te ondersteunen (zie figuur 3). Het personeel dat de zoeklichten bediende, werd echter bij de luchtdoelbatterij bij Vlaardingen ondergebracht, om die te bewaken en in de omgeving patrouilles te lopen. De meldingen van saboteurs en parachutisten beleken echter meestal vals en daarom vertrok deze sectie op 12 mei naar Overschie om de daar genestelde Duitsers te isoleren. Er zijn geen aanwijzingen dat in de omgeving van de onderzoeksgebieden gevochten is.⁴

Figuur 3. De positie van zoeklichten tussen Vlaardingen en Maassluis. 4-V ZL.A.tl staat voor 4° sectie van de vijfde Zoeklicht Afdeling tegen luchtdoelen. (Bron: Ministerie van Oorlog, *De strijd op Nederlands grondgebied tijdens Wereldoorlog II. Hoofddeel III/Deel 4, onderdeel c: De strijd om Rotterdam, mei 1940* (Den Haag 1952) Kaart 4).

⁴ Ministerie van Oorlog, *De strijd op Nederlands grondgebied tijdens Wereldoorlog II. Hoofddeel III/Deel 4, onderdeel c: De strijd om Rotterdam, mei 1940* (Den Haag 1952) 6, 128 en J. Meijer, *Maasland en Maassluis in de Tweede Wereldoorlog. Het leven van twee plattelandsgemeenschappen in vijf donkere en moeilijke jaren* (Maassluis 1996) 16, 21.

Duitse bezettingsjaren

Na de capitulatie streken de Duitsers neer in de omgeving van Vlaardingen en Maassluis. De Duitse Kriegsmarine richtte in Maassluis een basis in. Bij de Poortershaven werd de zeemijnenopslag van de Koninklijke Marine overgenomen door de Duitsers, die er met zeemijnen en later ook met *Biber*-Minionderzeeërs opereerden. In de eindfase van de oorlog werd bij de Sunlight-fabriek in Vlaardingen een lanceerinstallatie voor V-wapens ingericht. Deze militaire activiteiten, en de aanwezigheid van havens en industrie langs de Nieuwe Waterweg, maakten Vlaardingen en Maassluis tot doelwit van luchtaanvallen door de geallieerden. De in de literatuur aangetroffen relevante gegevens zijn hieronder per bron weergegeven.

G.J. Zwanenburg, *En Nooit was het Stil... Kroniek van een luchtoorlog (Almere 1992):*

Pagina	Datum	Inhoud
Deel 1/ 52	29.06.1940- 30.06.1940	'Whitleys van Bomber Command bombardeerden binnenschepen in een kanaal bij Maassluis maar resultaten werden hier niet waargenomen.'
Deel 1/ 63	20.07.1940- 21.07.1940	6 Blenheims van Coastal Command deden met succes een aanval op olietanks bij Vlaardingen, waar grote branden uitbraken en zware schade werd toegebracht
Deel 1/ 77	17.08.1940- 18.08.1940	Acht Blenheims zouden brandstofdepots en schepen in Vlaardingen bombarderen. Slechts één rapporteerde de bommen te hebben afgeworpen, maar resultaten konden niet worden waargenomen.
Deel 1/ 80	24.08.1940- 25.08.1940	Vier Albacores van Coastal Command voor aanval op olietanks in Rotterdam en Vlaardingen. 1 voerde de aanval uit, maar resultaten werden niet waargenomen. 3 overige namen de bommenlading mee terug.
Deel 1 / 84	31.08.1940- 01.09.1940	Vijf Blenheims van Coastal Command voor een aanval op Vlaardingen. Ze wierpen samen 12 x 250 ponders brisant en 240 x 4 ponds brandbommen af, die alle in het doelgebied vielen, gevolgd door grote branden.
Deel 1/ 108	30.09.1940- 01.10.1940	4 Albacores (...) en 6 Blenheims voor aanvallen op Rotterdam. 1 toestel kan zijn doel niet identificeren en wierp om 20.25 uur zijn bommen af op olietanks bij Vlaardingen. Er werden bominslagen in het doelgebied gezien, maar er ontstond geen brand. Ook 1 blenheim kon zijn doel niet vinden den deed om 19.50 uur een aanval op de olietanks bij Vlaardingen, maar kon geen resultaten waarnemen.
Deel 1 / 110	02.10.1940- 03.10.1940	Aanval op Rotterdam, door dicht wolkendek zijn 3 Albacores niet in staat hun doel te lokaliseren, een daarvan wierp om 20.00 uur zijn bommen af op de olietanks bij Vlaardingen, echter zonder de resultaten te kunnen waarnemen.
Deel 1/ 111	04.10.1940	Veertien Blenheims van Bomber Command keerden onverrichter zake terug van een opdracht in Duitsland. Als alternatief doelwit werden schepen bij Maassluis aangevallen, waarbij inslagen werden gerapporteerd op de kanaaloevers.
Deel 1/ 132	17.11.1940- 18.11.1940	4 Blenheims voor een aanval op Vlaardingen. Alle vier wierpen tussen 19.52 en 20.25 hun bommen af op olie-installaties, waarbij inslagen in het doelgebied werden gezien.
Deel 1/ 1/133	20.11.1940- 21.11.1940	4 Hudsons deden een aanval op de olie installaties in Vlaardingen, waarbij inslagen in het doelgebied werden waargenomen.
Deel 1/ 144	31.12.1940	1 Blenheim van Bomber Command deed een aanval op een tank met plantaardige olie, waarschijnlijk van de Nieuwe Matexfabriek te Vlaardingen
Deel 1/ 188	29.04.1941- 30.04.1941	'Van de twaalf Hampdens, elf Wellingtons en acht Whitleys van Bomber Command met als opdracht een aanval op de Petroleumhaven bij Rotterdam, voerden veertien deze opdracht uit. (...) De aangevallen oliedoelen waren te Rotterdam, Vlaardingen en Maassluis. tevens vielen bommen in de buurt van Hoek van Holland.'
Deel 1/ 198	10.05.1941- 11.05.1941	6 Blenheims van Bomber Command deden een aanval op Rotterdam, 1 Blenheim deed een aanval op twee kustvaarders van elk 500 ton, aan de zuidelijke oever van de nieuwe Waterweg bij Maassluis.
Deel 1/ 215	27.06.1941- 28.06.1941	'ook vielen bommen bij Maassluis'
Deel 1/ 252	28.08.1941	Een Blenheim van 226 Squadron crasht bij Maassluis
Deel 1/ 418	06.11.1942	'Tien Ventura's Bomber Command uitgestuurd. Vier naar een smeeroliefabriek te Maassluis, twee naar het spoorwegemplacement in Roosendaal, twee naar IJmuiden en twee naar Den Helder. Resultaten. Maassluis. Een deed om 14.30 uur op een hoogte van 15 meter een aanval op schepen in de haven van Rotterdam. De tweede, van 150 meter, een aanval op een sleepboot met sleep, in de haven ten ZO van Maassluis. Inslagen gezien tussen de twee vaartuigen. Een keerde voortijdig terug, een wordt vermist.'
Deel 1 / 419	07.11.1942	Noodafwerp van 8 bommen in de Nieuwe Waterweg tegenover de 'Nieuwe Matex'
Deel 1/ 479	18.03.1943	Maassluis olieraffinaderij. Twaalf Ventura's van Bomber Command uitgestuurd om met jagerescorte, rendez-vous om 15.00 uur, een aanval uit te voeren op dit doel. Alle Ventura's voerden de opdracht uit en lieten hun bommen op een hoogte van 3500 meter los. Het was boven het doelgebied een beetje heilig, maar er waren geen wolken en het zicht

Pagina	Datum	Inhoud
		was goed. Sommige bommen moeten dwars over de ZO-kant van de raffinaderij zijn gevallen en andere ten zuiden en oosten van het doel. Geen flak, maar er werden verscheidene vijandelijke vliegtuigen gezien, die door de escortejagers werden aangevallen. (...) De Duitsers rapporteerden: 'Om 15.40 uur werden brisant- en een groot aantal fosforbommen afgeworpen op Maassluis. Een soldaat vermist en een gewond. Achttien burgers kwamen om, 47 werden gewond. Een touw- en een werktuigfabriek en twee kerken werden grotendeels vernield. 25 - 30 woonhuizen verbrandden'. Zoals ook al uit het RAF-rapport blijkt, vielen er vrijwel geen bommen op het eigenlijke doel.'
Deel 1/480	22.03.1943	Maassluis olieraffinaderij. Twaalf Ventura's Bomber Command met jagerescorte, rendezvous om 13.12 uur. Alle vliegtuigen voerden de opdracht uit en wierpen op een hoogte van 3300 meter elf ton brisant- en 120 x 30 ponsds brandbommen af. (...) De inslagen werden gezien van het oosten naar het noorden van het doel. (...) Evenals op 18 maart werd de raffinaderij net gemist.
Deel 1/517	17.05.1943	'bij Maassluis werd een Marauder op weg naar de elektriciteitscentrale van Velsen neergeschoten door flak'
Deel 2/182	23.03.1944	'Deze dag gingen 768 bommenwerpers van de 8th Air Force, geëscorteerd door 841 jagers, weer naar doelen in N. en NW Duitsland. Hoewel geen alternatieve doelen in Nederland werden genoemd, rapporteerden de Duitsers in hun FTB het volgende: 'In de loop van de morgen binnenvliegen van grote formaties escortejagers voor het opnemen van de bommenwerpers. In verband hiermee werden bommen afgeworpen op fabrieken in Vlaardingen, een uitrustingsbedrijf in Maassluis (twee Nederlanders gewond)'
Deel 2/518	17.01.1945	'In de middag voerde No. 322 Squadron een duikbomaanval uit op onderkomens voor miniduiboten bij Maassluis. 11 vliegtuigen werden uitgestuurd, tien voerden de opdracht uit, waarbij negen 500- en 20 250-ponders werden afgeworpen. Één 500-ponder werd mee teruggenomen, 22 vielen in het doelgebied'
Deel 2/528	24.01.1945	'De miniduibootonderkomens werden bezocht door de Spitfires van 132 Wing, waaronder die van 322 Squadron (...) de eerste operatie, die van de hele wing, was naar de duikbootonderkomens bij Maassluis. 12 spitfires van 322 deden mee aan de aanval waarbij een voltrefter werd geplaatst op een gebouw direct oost van het doelgebied en een serie bommen de aanlegsteigers en een spoorlijn raakten. Een deel van de bommen viel wijd, maar het overgrote deel in het doelgebied.'
Deel 2/534	03.02.1945	'Achtien Lancasters en één Mosquito werden uitgestuurd naar de miniduibootbunker bij Poortershaven (Maassluis) (...) Resultaten: Opdracht het vernielen van de miniduibootbunkers. Tussen 15.51 en 15.55 uur voerden bij helder weer, 18 lancasters van een hoogte van 12/14000 voet hun aanvallen uit, waarbij 18 12.000 ponders D.P. werden afgeworpen. Een Mosquito voerde fotoverkenning uit. Het zicht was goed en er werd aangenomen dat de bommen geconcentreerd op de bunkers vielen. Het doel werd spoedig door rook aan het oog onttrokken, wat observatie moeilijk maakte, maar de bemanningen rapporteerden dat ten minste drie, maar mogelijk vier bommen voltreffers waren.'
Deel 2/597	23.03.1945	'De aanval op een installatie voor lange afstandswapens, een ernaast gelegen opslagplaats en fabrieksgebouwen, werd uitgevoerd door negen typhoons en resulteerde in een geweldige explosie, die vermoedelijk het gehele doel heeft vernietigd. Na de raketaanval op de bovengenoemde petroleumfabriek waren er grote vlammen en rook.'
Deel 2/598	23.03.1945	Citaat uit het logboek van 84 Group betreffende een aanval op de Sunlight fabrieken: 'Operations: "four main pre-arranged targets[:] a factory used for POL and ammo storage at V. 5059, reputed to contain 12,000 litres of petrol, which was completely destroyed bij 123 wing, (...) Messrs. Lever Bros factory in Vlaardingen, recently converted into a "V" weapon storage and firing point, severely damaged but not destroyed, by 123 wing"

Historische Vereniging Maassluis, Oorlogsgeweld over Maassluis (Maassluis 2008):

Pagina	Datum	Inhoud
3	01.03.1941	'Op 1 en 2 maart 1941 worden er vier bommen en een aantal brandbommen in de onmiddellijke nabijheid van Maassluis afgeworpen. Ze komen terecht achter de huizen aan de Haven en tussen de Loggerwoning en de Buiswoning.'
3	27.06.1941	'In de nacht van 26 op 27 juni 1941 vallen brandbommen bij de korenmolen aan de Zuidkijk [in Maassluis] , op het terrein van Machinale Kuiperij De Neeff en achter de huizen aan de Prinses Julianalaan en de Koningin Wilhelminalaan. (...) In de Kapelploder vallen explosieve bommen; in de tuintjes worden bomgaten van ongeveer vier meter middellijn aangetroffen.'
5	18.03.1943	'Bombardement op Maassluis, 229 huizen licht beschadigd, 26 huizen middelmatig beschadigd, 27 huizen zwaar beschadigd en 59 huizen uitgebrand of ingestort, en wel in de volgende straten : Noordvliet, N. Kerkstraat, Lange Boonestraat, Marelstraat, Mareldwarsstraat, Goudsteen, Wagenstraat. Noorddijk, Geerkade, Marnixkade, Govert van Wijnkade, Haven.'

Pagina	Datum	Inhoud
6	18.03.1943	Plattegrond met de bomtreffers en blindgangers aangegeven
9	22.03.1943	'Omstreeks twee uur in den middag wordt een groot aantal bommen uitgeworpen, waarbij twee treffers; de overigen vallen in de landerijen rond Maassluis. Het voorste gedeelte van het gymnastieklokaal der Groen van Prinstererschool is geraakt en stort ineen.'
12	14.09.1944	'Op 14 september 1944 wordt een van de wachtschepen van de duikbootversperring, die op enige afstand ten westen van de havens van de rivier was aangebracht, door een voltreffer tot zinken gebracht.'
13	24.01.1945	'Op 24 januari 1945 vallen bommen op de boerderij van Van Buuren en de verbrandingsoven. Er worden gaten in de dijk waargenomen.'

S. Blom, Maassluis tijdens de oorlogsjaren en na de bevrijding (Maassluis 1946):

Pagina	Datum	Inhoud
13	15.02.1941	'Op den avond van den 15en, of in den nacht van 15 op 16 februari is de molen aan den Zuidelijk waarschijnlijk door een granaat getroffen, want op zondagmorgen lagen er stukken steen, afkomstig van den molen op de straat'
	01.03.1941-02.03.1941	'In den nacht van 1 op 2 maart zijn vier bommen en een aantal brandbommen in de onmiddellijke nabijheid van Maassluis. Achter de huizen aan de Haven, tusschen Logger- en Buiswoning geworpen.'
18	26.03.1942-27.03.1942	'Gedurende den nacht van 26 op 27 maart 1942 zijn van verschillende perceelen op den Noordvliet, de Markt, de Nieuwstraat, de Fenacolijslaan, aan het "Hoofd" en op de Groen van Prinstererkade de ruiten gesprongen, waarschijnlijk ten gevolge van de werking van het afweergeschut.'
27	23.03.1944	'23 maart wordt de watertoren door een granaat getroffen.'
	12.04.1944	'Van 12 april tot 18 april stroomt bij het Wippersmolentje het water den Sluispolder in. Zoo ver het oog reikt één watervlakte. Een dijk en een boerderij steken er bovenuit.'
29	13.09.1944	'Bommen, welke 13 september boven Maassluis uitgeworpen worden, treffen het versperingsvaartuig in den Waterweg, dat onmiddellijk zinkt, en eenige huizen in de Reinestraat en in de Ridderstraat; gelukkig zijn in deze straten geen menschenlevens te betreuren.'
34	17.01.1945	Bomaanval op Poortershaven
	24.01.1945	'Bommen vallen in de nabijheid van de boerderij van Van Buuren en van de verbrandingsoven. Gaten in den dijk wijzen duidelijk aan, waar ze gevallen zijn.'
35	03.02.1945	'Een aantal vliegtuigen (plm. 20), werpen bommen van 5500 kg. op Poortershaven.'

J. Meijer, Maasland en Maassluis in de Tweede Wereldoorlog. Het leven van twee plattelandsgemeenschappen in vijf donkere en moeilijke jaren (Maassluis 1996):

Pagina	Datum	Inhoud
28	-	'Rondom onze gemeenten werden zo'n 24 luchtdoelkanonnen geplaatst, die elk 20 granaten per minuut konden afvuren. Ze stonden onder meer bij Schinkelshoek en in het land van Barendrecht, ongeveer waar nu het computercentrum is gevestigd. In Vlaardingen stonden er ook: één in de Broekpolder, bij de toenmalige boerderij van P. Hoogendam, en één in het Hof, achter het toenmalige ziekenhuis. Grote hilariteit ontstond bij de burgerij, toen verschillende batterijen al vrij spoedig wegzakten in de vrij slappe weidegrond.'
30	-	'Steeds vaker kwamen Engelse vliegtuigen overdag overvliegen om Waalhaven of Wilton te bombarderen, hevig beschoten door het Duitse luchtafweergeschut. Honderden granaatscherven regenden dan omlaag.'
38	04.04.1941	'Om ca. 23 uur, kwam een Engels vliegtuig laag overvliegen (...) Vlakbij de trambrug bij de Maaslandse Dam waren drie bommen geworpen. (...) De trambrug was echter slechts licht beschadigd.'
41	10.05.1941-11.05.1941	'In de nacht van 10 op 11 mei vloog een groot aantal Engelse vliegtuigen over, naar later bleek om het Roergebied te bombarderen. Dichtbij Maasland werden door aangeschoten vliegtuigen tien bommen neergegoid in de weilanden, gelukkig zonder ernstige schade aan te richten.'
	11.05.1941-12.05.1941	'De volgende nacht gebeurde dat nogmaals, nu uitsluitend in de Oostgaag; toen was er wel schade: er bleken 12 koeien te zijn gedood.'
42	06.1941	'Nabij het Huis te Velde werden enkele 300-k.g.-bommen in het weiland gegoid, hun doel, het zoeklicht etc., helaas missend. De kraters, vlakbij de boerderij waren er twee, hadden een doorsnede van zo'n 15 meter. (...) In de Maaslandse Westgaag werden diezelfde nacht op verschillende plaatsen brandbommen gegoid.'
	28.08.1941	'Op 28 augustus 1941 vloog een groot aantal Engelse vliegtuigen boven Maassluis vlak over de huizen (...) De met afweergeschut bewapende loggers in de Maassluisse haven schoten hevig. (...) Bij de Kwakelweg in Maasland werd een goederentrein beschoten. Bij

Pagina	Datum	Inhoud
		‘Schiedam stortte een aangeschoten toestel neer en ook één in Maassluis, aan de Achterdijk, bij het kantoor van Dirkzwager.’
48	03.1942	‘Eind maart wierp een geallieerd vliegtuig een zware bom in een weiland in de Zuidbuurt; in Maassluis, op enkele kilometers afstand, sneuvelden vele ruiten.’
66	18.03.1943	‘Om ca. 15.30 uur wierp een zestal Britse bommenwerpers dertig brisant- en zestig brandbommen op Maassluis. Ze kwamen ongeveer in een rechte noord-zuidlijn neer, gedeeltelijk op en verder evenwijdig aan en enkele tientallen meters ten oosten van een aantal industrieën als de Verenigde Toufabrieken, scheepswerf De Haas, kistenfabriek Van Toor, oliefabriek de Witol, e.a.’
68	22.03.1943	‘rond 14 uur verschenen weer – nu 16 – Britse bommenwerpers boven Maassluis. Een deel van de uitgeworpen bommen viel vlak naast de touwfabriek en één kwam tegen de gevel van de gymnastiekzaal aan de Groen van Prinstererkade tot ontploffing. Er viel ook nog een tiental bommen in een weiland, zonder verdere schade aan te richten. In de buurt van de Maaslandse veiling werd ook een 15-tal bommen geworpen. Het gebouw werd niet getroffen, wel de stal van een nabij gelegen boerderij, die de achtergevel verloor.’
72	19.08.1943	‘om 18.30 uur, (...) Er waren veel vliegtuigen in de lucht, die onder hevig Duits afweervuur lagen. (...) Een grote viermotorige bommenwerper werd geraakt en verloor een groot stuk vleugel. Het toestel stortte op Rozenburg neer, maar het stuk vleugel zweefde nog geruime tijd door de lucht en kwam uiteindelijk in een weiland in de Zuidbuurt neer.’
57	1944	In Maassluis werden diverse stellingen aangelegd.
91	16.01.1945	Bombardementen op Poortershaven
	03.02.1945	
	19.02.1945	

Vliegtuigcrashes

In 2008 is voor het eerst het verliesregister van de Studiegroep Luchtoorlog 1939-1945 (SGLO) samengesteld. Dit register, dat van tijd tot tijd wordt geüpdate aan de hand van nieuw beschikbaar komende historische informatie, betreft een in verregaande mate correct en volledig overzicht van de verliezen van militaire vliegtuigen die in de Tweede Wereldoorlog op Nederlands grondgebied hebben plaatsgevonden.⁵

Overzicht mogelijk relevante vliegtuigcrashes:

Nummer	Datum	Locatie	Type	Relevant
T0108	10.05.1940	(Ten NW van) Vlaardingen	Dornier Do 215/B-4	Nee, Buiten de onderzoeksgebieden. ⁶
T0332	10.05.1940	Ten westen van Vlaardingen	Junkers Ju-52/3m	Nee, Buiten de onderzoeksgebieden. ⁷
T0783	18.08.1940	Vlaardingen	Junkers Ju-88/B-4	Nee, betreft noodlanding
T1307	17.10.1941	Vlaardingen	Messerschmitt Bf 109/E-7	De exacte locatie is onbekend.
T1224	28.08.1941	Maassluis, achter Govert van Wijnkade	Bristol Blenheim VI	Nee, Buiten de onderzoeksgebieden.
R0381A	09.10.1942	Bij Maassluis	Junkers Ju-88/A-5	Nee, betreft noodlanding
T2337	17.05.1943	Maassluis (in de Nieuwe Waterweg)	Martin B-26/B	Nee, Buiten de onderzoeksgebieden.

Bevrijding

Door de capitulatie van het Duitse leger op 5 mei 1945 werd de Zuidbuurt zonder gevechten bevrijd.

Samenvatting relevante feiten

Uit de literatuur is af te leiden dat in de omgeving van de onderzoeksgebieden, o.a. bij Schinkelshoek, op circa 1000 meter afstand, luchtafweergeschut was geplaatst. Ook is bekend dat in het gebied tussen Vlaardingen en Maassluis

⁵ Dit register werd in samenwerking met het Nederlands Instituut voor Militaire Historie in Den Haag opgesteld en is via de website, in de vorm van een digitale database, te raadplegen.

Zie hoofdstuk 3.4. De crashlocatie wordt genoemd in de lijst Neergestorte vliegtuigen in Vlaardingen, Stadsarchief Vlaardingen, Handschriften- en Documentenverzameling (0352), inv. 610.

⁷ Ibidem.

met enige regelmaat schade ontstond door granaatscherven en exploderende luchtafweergrenaten. Inslagen van luchtafweergeschut hebben echter een spontaan karakter en kunnen daarom niet worden meegenomen bij het beoordelen van het bronnenmateriaal.

Eind maart 1942 wierp een geallieerd vliegtuig een zware bom in een weiland in de Zuidbuurt. De exacte datum en locatie van deze gebeurtenis zijn onbekend.

Op 19 augustus 1943 kwam een stuk vleugel van een viermotorige bommenwerper neer in een weiland in de Zuidbuurt. De exacte locatie van deze gebeurtenis is onbekend.

3.3 Archief Delft (archiefbewaarplaats gemeentearchief Maasland)

Het Archief Delft bewaart de archieven van de (voormalige) gemeente Maasland. Hier is gezocht naar stukken van de luchtbeschermingsdienst, oorlogsschaderapporten en stukken met betrekking op aangetroffen en/of geruimde explosieven. De volgende archieven en dossiers zijn geraadpleegd:

- **Archief gemeentebestuur Maasland, 1920-1980 (toegangsnummer 859)**

Geraadpleegde stukken Archief gemeentebestuur Maasland (toegang 859):

Inventaris-nummer	Omschrijving	Relevant
AM 496	Overzichten en rapport m.b.t. organisatie van de gemeentelijke brandweer (incl. hulp bij blussingswerk in Rotterdam en Maassluis tijdens de 2 ^e wereldoorlog), 1939-1967.	Nee
AM 507	Brand- en hulpverleningsrapporten, 1920-1980.	
AM 483	Plaatselijke afdeling Nederlandsche Vereeniging voor Luchtbescherming, 1938-1949.	
AM 485	Luchtbescherming / diversen, 1940-1944.	
AM 486	Voorschriften inzake alarmering bevolking bij luchtaanvallen, 1940-1943.	
AM 105	Rijkspolitie (rijksveldwacht / marechaussee) Maasland, 1920-1943.	

In geen van deze dossiers zijn stukken aangetroffen met betrekking tot oorlogshandelingen of CE-gerelateerde zaken.

3.4 Stadsarchief Vlaardingen (archiefbewaarplaats gemeentearchieven Vlaardingen, Maassluis en Vlaardinger-Ambacht)

In het Stadsarchief Vlaardingen worden zowel de archiefstukken bewaard van de gemeenten Vlaardingen en Maassluis, als van de voormalige gemeente Vlaardinger-Ambacht. In dit archief is gezocht naar stukken van de luchtbeschermingsdienst, oorlogsschaderapporten en stukken met betrekking tot aangetroffen en/of geruimde explosieven. De volgende archieven en dossiers zijn geraadpleegd:

- **Archief van de Luchtbeschermingsdienst Vlaardingen, 1934-1945 (toegangsnummer 0253)**
- **Handschriften- en Documentatieverzameling, 1350-2001 (toegangsnummer 0352)**
- **Archief Gemeentebestuur van Maassluis, 1924-1980 (toegangsnummer 1063)**
- **Archief van de Luchtbeschermingsdienst Maassluis, 1934 – 1946 (toegangsnummer 1073)**
- **Archief Gemeentebestuur Vlaardinger-Ambacht (toegang 0255)**

Luchtbeschermingsdienst

In het archief van de gemeenten Vlaardingen en Maassluis, en van de voormalige gemeente Vlaardinger-Ambacht zijn documenten van de luchtbeschermingsdienst aanwezig.

De luchtbeschermingsdienst was tijdens de Tweede Wereldoorlog verantwoordelijk voor het geven van luchtalarm bij bombardementen, het controleren van verduisteringsmaatregelen en het opnemen van schade na uitgevoerde bombardementen. Idealiter worden bij het archiefonderzoek – door de luchtbeschermingsdienst, politie of marechaussee opgestelde – processen-verbaal aangetroffen van plaatsgehad hebbende luchtaanvallen, of andere gedetailleerde ver-

slagen van luchtaanvallen. De beschikbaarheid van dergelijke documenten wisselt sterk per luchtbeschermingsdienst-archief.

Het archief van de luchtbeschermingsdienst Vlaardingen bevat twee dossiers met processen-verbaal van een specifiek bombardement. Deze hadden geen relevantie voor de onderzoeksgebieden. Daarnaast bevat het archief de dagrapporten van de uitkijkposten van de luchtbeschermingsdienst. Hierin werden minutieus allerlei gegevens bijgehouden, variërend van waarnemingen van de posten (motorgeronk, vliegbewegingen, lichtflitsen, lichtuitstraling, rookwolken etc.) tot administratieve zaken als de ontvangst van telefoontjes of radioberichten. De meeste meldingen zijn echter niet herleidbaar tot een concrete locatie, en daarom van beperkte waarde voor een onderzoek naar CE. De dagrapporten zijn voor dit onderzoek integraal doorgenomen voor 10 t/m 15 mei 1940 en ter verificatie van uit andere bronnen bekende relevante gebeurtenissen.

Daarnaast bevat de verzameling handschriften en documentatie relevante stukken afkomstig van het hoofd van de Vlaardingse Luchtbeschermingsdienst.

Geraadpleegde stukken Archief luchtbeschermingsdienst Vlaardingen (toegang 0253):

Inventaris-nummer	Omschrijving	Relevant
29	Luchtbeschermingsplan voor de Gemeente Vlaardingen.	Nee
30	Plattegrond van de gemeente Vlaardingen met vermelding van de wijken en blokken, volgens welke de luchtbeschermingsdienst is ingedeeld en functioneert.	
34	Tekeningen van schuilplaatsen, loopgraven, lichtbakken, obstakellichten en sirenes.	
53-59	Dagrapporten van de uitkijkposten, 1940-1945.	Ja, zie tabel hieronder
68	Proces-verbaal van de bominslag te Vlaardingen op 11 oktober 1940.	Nee
69	Proces-verbaal van de uitwerping van brisantbommen door vliegtuigen op 29 maart.	Nee

Mogelijk relevante stukken luchtbeschermingsdienst Vlaardingen:

Inventaris-nummer	Omschrijving	Relevante informatie
53	Dagrapporten van de uitkijkposten, 1940,	25.05.1940. 14.15 uur: 'Bij Doelman enige bommen ontveld en andere zwart. Elec. Draden van het spoor verbroken. Spoordijk geraakt. Vermoedelijk D. soldaat gedood.'

Geraadpleegde stukken Handschriften- en Documentatieverzameling, 1350-2001 (toegang 0352):

Inventaris-nummer	Omschrijving	Relevant
607-608	Rapport van Th. A.A. Werner, hoofd van de Vlaardingse Luchbeschermingsdienst, betreffende de gebeurtenissen in de eerste oorlogsjaren, 1940-1942	Ja, zie tabel hieronder
611	Stukken betreffende Jacob van Leeuwen (1911) commandant van de opruimingsploeg van de Vlaardingse Luchtbeschermingsdienst, 1940-1945	Nee

Mogelijk relevante stukken Handschriften- en Documentatieverzameling:

Inventaris-nummer	Omschrijving	Relevante informatie
607	'Rapport van den Gemeentelijken Luchtbeschermingsdienst. 09.04.1940-01.01.1941,	10.05.1940. 5.30 uur: 'Een Duitsch vliegtuig beschoot burgers met mitrailleurvuur, waarbij v.d. Ende op de Maassluisschendijk nabij zijn woning (...) werd getroffen. (...) Dhr. V.d. Dries van de Dayer is (...) hersteld.'
		10 mei 1940. 10.00 uur: '4 bommen vielen op het voetbalveld VFC en het land daarachter, zonder ongelukken te veroorzaken.'
		10 mei 1940. 11.20 uur: '3 bommen geworpen

Inventaris-nummer	Omschrijving	Relevante informatie
		<p>op de boerderij van In 't Hout aan de broekweg op de grens van Vlaardingen en Vlaardingen-Ambacht, waarbij enkel personen licht gewond werden.'</p> <p>12 mei 1940. 01.45 uur: 'Onderaan de Maassluisschedijk bij de ingang van de laan van het Hoogland, tegenover de Taanderij, vielen 4 bommen.'</p> <p>25 mei 1940. 'Totdat op 25 mei te 14.15 uur bommen werden uitgeworpen, die op de werf van de boerderij van Doelman aan de Zuidbuurtscheweg terecht kwamen. Hieruit bleek, dat deze bommen niet op het beoogde doel waren terecht gekomen.'</p>
608	'Rapport van den Gemeentelijken Luchtbeschermingsdienst. 01.01.1941-31.12.1942,	<p>12 maart 1941: 'ontving het Hoofd Luchtbeschermingsdienst van de politie bericht, dat in de volkstuintjes ten Oosten van den Maassluisschedijk en ten Noorden van den Spoordijk, ongeveer 500 m vanaf dezen dijk (Vlaardingen-Hoek van Holland) een onontpofte granaat bij het spitten was opgegraven. (...) Op deze plaats werd inderdaad een granaat aangetroffen van 32 cm lang, met een middellijn aan den kop van 7 cm' De volgende dag zou dit projectiel door Duitse militairen worden weggehaald.</p> <p>13 maart 1941: Te 22.30 uur werden (...) bommen geworpen op verschillende plaatsen in de gemeente Vlaardingen. (...) De eerste 3 bommen werden geworpen nabij de steiger van de Lever's Zeep Mij. (...) Daarna werden brandbommen geworpen op den spoordijk Vlaardingen-Hoek van Holland, aan de Zuidzijde, nabij de Nieuwe Matex. (...) Uit het land tegenover het Jachthuis, Zuidbuurtscheweg werden een rek en een complete brandbom door de politie verwijderd. Later op den dag werden langs deze weg, nabij Ridder-Doelman een zwartgelakte ijzeren bak en een kegelvormig geelgeverfd blikken voorwerp, waaronder door middel van een asje een rond voorwerp van ongeveer 30 cm middellijn, eveneens van blik, bevestigd was, gevonden. Uit de sloot werd door de politie nog een brandbom gehaald. Door het hoofd van den LBD werd een complete brandbom gehaald uit het land tegenover het Jachthuis (...) Deze bom is eveneens bij de politie gedeponeerd.</p> <p>15 maart 1941: '6 gaten [met een diameter van 10 cm] waren gevonden in het weiland plm. 500 m van de kruising tusschen de spoorlijn Vlaardingen-Maassluis en den dijk tusschen deze beide plaatsen (...) Een Oberleutnant constateerde ter plaatse, dat de gaten waren geslagen door brandbommen.</p>

Inventaris-nummer	Omschrijving	Relevante informatie
		De bommen zaten echter zoo diep, (...) dat het niet noodig bleek, deze te verwijderen. Op advies van de Oberleutnant werden de gaten dichtgemaakt en de vlaggen weggenomen.'
		24 maart 1941: De directie van de E.N.C.K. berichtte, dat in hun weiland tussen de Maas-sluisschedijk en de spoordijk Vlaardingen-Hoek van Holland, tegenover de oude matex, 6 gaten waren gevonden, die zouden zijn veroorzaakt door niet-ontploffte granaten die nog in den grond zouden zitten. Later blijkt het om brandbommen te gaan, de gaten worden opgevuld.

Het archief van de luchtbeschermingsdienst Maassluis bevat eveneens dagrapporten over de periode 1941-1942.

Geraadpleegde stukken Luchtbeschermingsdienst Maassluis, 1934 – 1946 (toegang 1073):

Inventaris-nummer	Omschrijving	Relevant
1	Luchtbescherming, algemeen, 1935-1945.	Ja, zie tabel hieronder
2	Luchtbescherming, organisatie, 1934-1945.	Nee
3	Luchtbescherming, personeel, 1934-1945	Nee

Mogelijk relevante stukken luchtbeschermingsdienst Maassluis:

Inventaris-nummer	Omschrijving	Relevante informatie
1	Dagrapport Post Maassluis,	17.08.1941: '01.84 uur: In ZW explosie, vermoedelijk bominslag.'
		28.08.1941: '20.00 uur: Zes a zeven Engelse vliegtuigen zeer laag over de gemeente van Zuid naar noord. Worden van alle kanten beschoten. Luchtalarm gemaakt. Even later komen deze vliegtuigen terug en worden weer beschoten. Uit vliegtuigen wordt teruggeschoten. Een dezer vliegtuigen wordt afgeschoten in de gemeente Maassluis. Drie andere buiten Maassluis.'
		28.08.1941: '20.09 uur: Sterke rookontwikkeling waargenomen n O. en N.O. richting.'
		28.08.1941: '20.30 uur: Twee afzonderlijke branden waargenomen in W. richting Rozenburg (Scheurpolder).'
		26.03.1942: '23.06 uur: Ontploffing op den grond.'

Geraadpleegde stukken Archief Gemeentebestuur Vlaardinger-Ambacht:(toegang 0255):

Inventaris-nummer	Omschrijving	Relevant
1119	Stukken betreffende het Luchtbeschermingsplan, 1936-1940	Nee
1126	Stukken betreffende het aanleggen van schuilloopgraven, 1938-1940	
1132	Stukken betreffende het uitbrengen van rapporten ter zake van de gevolgen van luchtaanvallen aan de inspecteur voor de bescherming van de bevolking tegen	

Inventaris-nummer	Omschrijving	Relevant
	luchtaanvallen te 's-Gravenhage, 1940-1941	
1718	Ingekomen stukken en minuten van uitgaande stukken van de gemeentearchitect, tevens hoofd Luchtbeschermingsdienst, 1939-1940	
1719	Ingekomen stukken en minuten van uitgaande stukken van de gemeentearchitect, tevens hoofd Luchtbeschermingsdienst, 1940	
1720	Ingekomen stukken en minuten van uitgaande stukken van de gemeentearchitect, tevens hoofd Luchtbeschermingsdienst, 1940-1941	
1721	Ingekomen stukken en minuten van uitgaande stukken van de gemeentearchitect, tevens hoofd Luchtbeschermingsdienst, 1940-1941	
1722	Ingekomen stukken en minuten van uitgaande stukken van de gemeentearchitect, tevens hoofd Luchtbeschermingsdienst, 1941	
1740	Ingekomen - en minuten van uitgaande stukken van het hoofd Luchtbeschermingsdienst, 1937-1940	
1741	Processen-verbaal betreffende gevonden brisantbommen enz, opgemaakt door de veldwachter en het hoofd van de luchtbeschermingsdienst, 1940-1941	

Oorlogsschaderapporten

In het archief van de gemeenten Maasland, Vlaardingen en Maassluis zijn geen oorlogsschaderapporten aangetroffen. Het archief van de gemeente Vlaardingerambacht bevat wel schaderapporten.

Oorlogsschaderapporten kunnen bijvoorbeeld opgaven van schade aan de schade-enquêtecommissie betreffen. Deze schade-enquêtecommissie is na de Tweede Wereldoorlog door het ministerie van Financiën in het leven geroepen om geleden oorlogsschade te registreren en te taxeren voor vergoeding. Maar – en dit kon verschillen per gemeente en per provincie – er zijn diverse andere soorten oorlogsschaderapporten bekend, zowel uit de periode Tweede Wereldoorlog als uit de naoorlogse periode. Oorlogsschaderapporten zijn in vergelijking met processen-verbaal of andere gedetailleerde verslagen van luchtaanvallen minder geschikt voor gebruik in de fase 'beoordeling bronnenmateriaal' van het vooronderzoek CE. De aard en concrete locaties van de oorlogshandelingen zijn in veel gevallen moeilijk uit de documenten te herleiden.

Geraadpleegde stukken Archief gemeentebestuur Vlaardinger-Ambacht (toegang 0255):

Inventaris-nummer	Omschrijving	Relevant
0829	Stukken betreffende het herstel van materiële schade door oorlogsgeweld, 1940-1941	Nee

Aangetroffen / geruimde explosieven

In het archief van de gemeente Maassluis zijn documenten aanwezig betreffende het aantreffen en/of ruimen van explosieven gedurende de Tweede Wereldoorlog en daarna.

Geraadpleegde stukken Gemeentebestuur van Maassluis, 1924-1980 (toegang 1063):

Inventaris-nummer	Omschrijving	Relevant
655	Opruimen van mijnen en munitie 1973-1976	Ja, zie tabel hieronder

Mogelijk relevante stukken Gemeentebestuur van Maassluis:

Inventaris-nummer	Omschrijving	Relevante informatie
655	Proces-verbaal Gemeentepolitie Maassluis, d.d. 30.07.1975	Onderzoek naar mogelijk in een beerput achtergebleven munitie op een terrein aan de Wagenstraat te Maassluis, achter de Verenigde Touwfabrieken. (zie ook paragraaf 3.10, MORA 19752184)

Inventaris-nummer	Omschrijving	Relevante informatie
	Proces-verbaal Gemeentepolitie Maassluis, d.d. 23.06.1976	Onderzoek naar geruchten dat een Duitse onderzeeboot bedolven zou liggen in de voormalige Poortershaven.

Overige stukken

Geraadpleegde stukken Gemeentebestuur van Maassluis, 1924-1980 (toegang 1063):

Inventaris-nummer	Omschrijving	Relevant
651	Luchtaanvallen op 18 en 22 maart 1943, 1943-1946	Nee

Geraadpleegde stukken Handschriften- en Documentatieverzameling, 1350-2001 (toegang 0352):

Inventaris-nummer	Omschrijving	Relevant
610	Vliegtuigen neergeschoten cq neergestort in Vlaardingen e.o. 1940-1945	Ja, zie tabel hieronder
613	Verslag van de gebeurtenissen tijdens de eerste vijf oorlogsdagen bij de 3 ^e batterij luchtdoelartillerie door Kapitein C.J. Tuyn	Nee
654	Aantekeningen betreffende Engelse luchtaanvallen op Vlaardingen (o.a. het bombarderen van de V-1-installatie in de Sunlightfabrieken), 1944	Nee

Mogelijk relevante stukken Handschriften- en Documentatieverzameling:

Inventaris-nummer	Omschrijving	Relevante informatie
610	Vliegtuigen neergeschoten cq neergestort in Vlaardingen e.o. 1940-1945	10.05.1940: Duitse Dornier DO-17 (...) brandend ten NW van Vlaardingen, door luchtdoel.
		10.05.1940: 'Duitse Junkers JU-52, west van Vlaardingen, na waarschijnlijk bommen in de Vlaardingervaart te hebben laten vallen.'
		10.05.1940: 'Duitse DO-215 (...) viel luchtdoelbatterij bij Broekweg (terrein Dr. Moerman) aan met bommen en boordwapens. Batterij schiet het toestel neer, richting West.'
		22.04.1944: 'Een Amerikaanse jager P-47 Thunderbolt wordt om 19.45 uur uit een formatie van 12 op 3000 meter hoogte ten westen van Vlaardingen getroffen door luchtdoel en stort neer.'
		20.09.1944 '18.30 uur. Formatie Spitfires en Mitchells in spervuur van luchtdoel. 1 Spitfire wordt neergeschoten bij Vlaardingen.'
		24.09.1944 '18.00 uur. 1 P-47 Thunderbolt door luchtdoel bij Vlaardingen neergeschoten'
		01.01.1945: 'Tussen 09.00 en 10.30 worden 8 Duitse jachtbommenwerpers door Duitse luchtdoel bij Vlaardingen neergeschoten. 2 vallen brandend tussen Vlaardingen en Hoek van Holland.'

Naoorlogse ontwikkelingen

In overleg met de opdrachtgever is bepaald in het Archief Delft geen onderzoek te doen naar eventuele gegevens over naoorlogse ontwikkelingen in het onderzoeksgebied die een contra-indicatie kunnen zijn voor de aanwezigheid van CE. Een onderzoek naar de naoorlogse ontwikkelingen beperkt zich alleen tot een vergelijking van luchtfoto's uit de Tweede Wereldoorlog met de huidige satellietbeelden van de onderzoeksgebieden (zie paragraaf 3.17).

Samenvatting onderzoek gemeentelijke archieven

Uit het onderzoek in het Archief Delft en in het Stadsarchief Vlaardingen zijn de volgende voor het onderzoek mogelijk relevante gegevens naar voren gekomen:

Op 25 mei kwamen bommen neer op de boerderij van Doelman aan de Zuidbuurtscheweg. De exacte locatie is onbekend;

Op 13 maart 1941 werden bij het Jachthuis en bij 'Ridder-Doelman' brandbommen en op bommen lijkende voorwerpen gevonden. Het Jachthuis stond waar nu de Westwijk in Vlaardingen ligt.

3.5 Nationaal Archief (archiefbewaarplaats provinciaal archief Zuid-Holland)

In het Nationaal Archief te Den Haag worden de archiefstukken van de provincie Zuid-Holland bewaard. Hier is gezocht naar stukken van de luchtbeschermingsdienst en oorlogsschaderapporten. Deze zijn niet aangetroffen. Ook is in overleg met de opdrachtgever bepaald in het Nationaal Archief niet te zoeken naar eventuele gegevens over naoorlogse ontwikkelingen in de onderzoeksgebieden die een contra-indicatie kunnen zijn voor de aanwezigheid van CE. Een onderzoek naar de naoorlogse ontwikkelingen beperkt zich alleen tot een vergelijking van de luchtfoto's uit de Tweede Wereldoorlog met de huidige satellietbeelden van de onderzoeksgebieden (zie paragraaf 3.17).

In het Nationaal Archief berust het archief van het **Militair Gezag in Zuid-Holland**. Het Militair Gezag vormde in de periode tussen de bevrijding en de herinstallatie van de Nederlandse regering het bevoegd gezag in de bevrijde delen van Nederland. Het werkte in deze periode samen met de geallieerde bevrijdingslegers en had als taak het (mede) coördineren van het ruimen van mijnen en andere CE. Ook kende het Militair Gezag een sectie luchtbescherming die zich hoofdzakelijk bezighield met de registratie van crashes van Duitse V-wapens.

Aan het hoofd van het Militair Gezag in elke provincie stond een Provinciaal Militaire Commissaris (PMC); het Militair Gezag in elke provincie was verdeeld in verschillende districten. De gemeenten Vlaardingen en Maassluis vielen tot 1 oktober 1945 onder het Ondercommissariaat Schiedam, dat als zelfstandige afdeling deel uitmaakte van het District Rotterdam. Na de opheffing van deze onderafdeling vielen de gemeenten rechtstreeks onder de District Militaire Commissaris (DMC) Rotterdam. Saricon heeft zowel stukken van de PMC Zuid-Holland, als van de DMC Rotterdam en de onderafdeling Schiedam gezocht. Van de DMC Rotterdam zijn geen stukken betreffende brandweer en luchtbescherming aangetroffen. Een overzicht van geraadpleegde stukken en aangetroffen informatie volgt hieronder

- **Collectie Archieven Militair Gezag in Zuid-Holland, 1944-1947 (toegangsnummer 3.09.34)**

Geraadpleegde stukken Militair Gezag in Zuid-Holland:

Inventarisnummer	Omschrijving	Relevant
43	PMC Zuid-Holland, Quarles van Ufford, 4 september 1944-31 juli 1945 / Stukken betreffende de opsporing en opruiming van mijnen, bommen, munitie en andere explosieven, 1945	Nee
146	PMC Zuid-Holland, Bloemarts, 1 okt 1945-24 nov 1945 / Stukken betreffende de opsporing en opruiming van mijnen, bommen, munitie en andere explosieven, 1945	
147	PMC Zuid-Holland, Bloemarts, 1 okt 1945-24 nov 1945 / Stukken betreffende het onderzoek naar verongelukte geallieerde vliegtuigen en hun bemanningen en de berging van vliegtuigwrakken, 1945	Ja, zie tabel hieronder
736	DMC Rotterdam, afd. Schiedam / Stukken betreffende de opdracht aan architectenbureau J. Steensma voor de sloop van aantal schuilloopgraven, bunkers en stellingen van de Duitsers te slopen, 1945-1946	Nee

Mogelijk relevante stukken Militair gezag in Zuid-Holland:

Inventarisnummer	Omschrijving	Relevante informatie
147	Lijst 10: ontvangen meldingen over neergestorte vliegtuigen	'Vlaardingen: 25 maart 1942. Bommenwerper, 7 doden'

3.6 Nationaal Archief (overige dossiers)

Saricon heeft in het Nationaal Archief te Den Haag de volgende archieven geraadpleegd:

- **Inspectie Bescherming Bevolking Luchtaanvallen (toegangsnummer 2.04.53.15)**

De Inspectie Bescherming Bevolking Luchtaanvallen werd in 1936 opgericht met als taak om alle gemeentelijke activiteiten op het terrein van bescherming tegen luchtaanvallen te coördineren. In dit archief zijn documenten over uiteenlopende onderwerpen te vinden, zoals voorlichtingsmateriaal voor de bevolking, regels voor verduistering, en maatregelen voor de bescherming van kunstschaten, monumenten, scholen en kerken. Voor een beperkt aantal gemeenten in Nederland bevat dit archief bovendien rapporten over bombardementen en andere luchtactiviteiten in de eerste oorlogsjaren. Naar deze laatste gegevens is in dit archief gezocht.

Geraadpleegde stukken Inspectie Bescherming Bevolking Luchtaanvallen

Inventarisnummer	Omschrijving	Relevant
76	Meldingen en processen-verbaal ontvangen van gemeenten over geallieerde luchtactiviteiten, 1940-1941, Zuid-Holland	Nee

Voorts zijn in het Nationaal Archief documenten uit het volgende archief ingezien:

- **Ministerie van Binnenlandse Zaken, Korps Hulpverleningsdienst (toegangsnummer 2.04.110)**

Na de Tweede Wereldoorlog, in februari 1946, werd het Korps Hulpverleningsdienst geformeerd uit personeel van luchtbeschermingsdiensten van verschillende gemeenten. Het korps hielp bij de ruiming van achtergebleven munitie en kreeg daartoe enige opleiding van militaire instanties. Ook had het korps een voorlichtingstaak aan kinderen over zwerfmunitie. In de loop der jaren bleek echter dat het, inmiddels sterk ingekrompen korps, zijn taken niet meer goed kon uitvoeren en in 1972 werd besloten om de verantwoordelijkheid voor het opruimen van munitie over te dragen aan het ministerie van Defensie. Het Korps Hulpverleningsdienst werd op 31 december 1972 opgeheven.

Geraadpleegde stukken

Inventarisnummer	Omschrijving	Relevant
5	Correspondentie van de Hulpverleningsdienst, 1959-1974	Nee
47	Stukken betreffende de bewaking van munitiedumps, 1947.	
51 t/m 66	Registers inzake meldingen van geruimde explosieven. Diverse kringen, 1954-1967.	
68	Stukken betreffende het dumpen van munitie in zee, 1960-1971.	

In de correspondentie van de Hulpverleningsdienst (inventarisnummer 5) zijn juridische en administratieve stukken aanwezig betreffende het bestuur van de organisatie. In inventarisnummer 47 worden stukken bewaard over de bewaking van de munitieopslagdepots en het vervoer ervan naar dumpplaatsen. Exacte locaties waar deze depots gelegen waren worden niet genoemd. Voor wat betreft de locatie van de dumpplaatsen kan uit inventarisnummer 68 worden opgemaakt dat dit veelvuldig gebeurde in de Oosterschelde bij het 'gat van Zierikzee'. In de registers inzake de meldingen van geruimde explosieven (inventarisnummers 51 t/m 66) is per gemeente vastgelegd hoeveel granaten en kleinkalibermunitie er is verzameld en wie (welke ruimploeg) de munitie heeft opgeruimd. In het register is minutieus bijgehouden hoeveel ton aan munitie uit een gemeente per jaar is afgevoerd voor dump en/ of vernietiging. Echter, detailinformatie op welke locatie binnen de gemeente de munitie is aangetroffen ontbreekt.

Dergelijke informatie is in de periode waarin het Korps Hulpverleningsdienst actief was (1946-1972) vermoedelijk wel gedocumenteerd, maar vervolgens vernietigd, ofwel niet zodanig gearchiveerd dat deze informatie heden ten dage nog vindbaar is.⁸

Het onderzoek in het Nationaal Archief heeft geen voor het de onderzoeksgebieden relevante informatie opgeleverd.

⁸ Dit betekent dat alle momenteel in de explosievenopsporingsbranche actieve partijen wat betreft de in de periode tot 1972 reeds plaatsgehad hebbende explosievenruiming te maken hebben met een belangrijk hiaat in het vooronderzoek CE. Zie paragraaf 5.2, 'leemten in kennis'.

3.7 Semistatische Archiefdiensten Defensie

De semistatische archiefdiensten van het ministerie van Defensie in Rijswijk beheren de archieven van het ministerie van Defensie voordat deze aan het Nationaal Archief worden overgedragen. Geraadpleegd is het archief van de Mijnen Munitie Opruimings Dienst (MMOD), 1945-1947.⁹ De MMOD was na de Tweede Wereldoorlog in Nederland verantwoordelijk voor het opruimen van mijnen en achtergelaten munitie. Het archief bestaat uit meldingen, kaarten, plattegronden en ruimingrapporten van Nederlandse gemeenten.

Saricon heeft de stukken van de (voormalige) gemeenten Vlaardingen, Maassluis en Maasland geraadpleegd. Voor de voormalige gemeente Maasland zijn geen gegevens aangetroffen. Voor de gemeente Vlaardingen zijn gegevens aangetroffen, maar deze hebben geen relevantie voor het onderzoeksgebied. Voor de gemeente Maassluis zijn er mogelijk relevante gegevens aangetroffen. Deze zijn in onderstaande tabel weergegeven.

Mogelijk relevante stukken gemeente Maassluis:

Datum	Omschrijving	Relevante informatie
02.07.1946	Brief van de korpschef van politie Maassluis aan de commandant MMOD, d.d. 02.07.1946	N.a.v. de vondst van een landmijn in een weiland langs de Nieuwe Waterweg, in de onmiddellijke nabijheid van de Govert van Wijnkade te Maassluis, werd verzocht om een zoekactie op die locatie.
	Ruimingsrapport MMOD, no. 165	Bij een onderzoek op bovengenoemde locatie werd niets aangetroffen.

3.8 Nederlands Instituut voor Militaire Historie (NIMH)

Het NIMH in Den Haag beheert collecties over de geschiedenis van de Nederlandse krijgsmacht.

- **Collectie Gevechtsverslagen en Rapporten mei 1940 (toegangsnummer 409)**

De collectie met toegangsnummer 409, 'Gevechtsverslagen en Rapporten mei 1940', bevat detailinformatie te vinden over de strijd op Nederlands grondgebied in de periode 10-14 mei 1940. De collectie bestaat uit verslagen en rapporten zoals die werden ingeleverd door Nederlandse officieren, onderofficieren en manschappen bij de Krijgsgeschiedkundige Sectie van het Hoofdkwartier van de Generale Staf. Dit gebeurde kort na de strijd of kort na de Tweede Wereldoorlog. Deze collectie dient conform WSCS-OCE te worden geraadpleegd wanneer het overige bronnenmateriaal indicaties bevat dat de grondoorlog in mei 1940 relevantie heeft voor het onderzoeksgebied. Aangezien dit voor het onderzoeksgebied niet het geval is, heeft Saricon deze collectie niet geraadpleegd.

- **Collectie Duitse Verdedigingswerken (toegangsnummer 575)**

De collectie met toegangsnummer 575, 'Duitse verdedigingswerken en inundaties van Nederlands grondgebied in de oorlog en rapporten van militaire aard vanuit bezet Nederland aan het Bureau Inlichtingen Londen 1940-1945', bevat onder meer inlichtingenrapporten en kaarten van Duitse verdedigingswerken, opgemaakt door Nederlandse verzetsgroeperingen. Deze collectie is geraadpleegd.

Geraadpleegde stukken Collectie Duitse Verdedigingswerken:

Inventarisnummer	Omschrijving	Relevant
181	Bericht C-5 d.d. 16.02.1944 betreffende Kabellageplan zu Maassperre Maassluis.	Nee
201	Bericht 142 d.d. 12.07.1944 betreffende palenvelden nabij Rotterdam	Ja, zie tabel hieronder
	Bericht 145 d.d. 12.07.1944 betreffende objecten te Maassluis.	Nee
217	Bericht 216 d.d. 06.09.1944 betreffende Inundatie- en palenvelden in het Westland	Ja, zie tabel hieronder

⁹ Dit archief heeft geen specifiekere aanduiding via een collectie- of toegangsnummer.

Inventarisnummer	Omschrijving	Relevant
	Bericht 217 d.d. 15.09.1944 betreffende Verdediging tussen Maassluis en Vlaardingen.	onder
231	Bericht A-282 d.d. 14.06.1944 betreffende verdedigingswerken in en nabij Maassluis.	Nee
	Bericht A-281 d.d. 14.06.1944 betreffende Tankgracht Vlaardingen-West	
241	Bericht 342 d.d. 20.03.1945 betreffende Afvuurplaats raketten en vliegende bommen Vlaardingen.	
257	Bericht E/502/44 d.d. 02.12.1944 betreffende de militaire situatie te Rotterdam R.M., Schiedam en Vlaardingen	Ja, zie tabel hieronder
362	Schets GB/4646/44 d.d. 31.03.1944 betreffende situatieschetsen Maassluis met verklaring, 1:1000	Nee
	Schets GB/4641/44 d.d. 31.03.1944 betreffende 2 situatieschetsen bij Vlaardingen, Schaal 1:10.000	
380	Bericht GB/5314/44 d.d. 05.01.1944 betreffende grote oefening Schiedam, Rotterdam en Vlaardingen	
387	Bericht GB/5855/44 betreffende depots/transport brandstoffen Pernis en Vlaardingen	
402	Bericht GB/6605/44 betreffende voorbereiden vernielingen te Maassluis	
409	Bericht GB/7089/44 d.d. 01.06.1944 betreffende troepen in Schiedam en Vlaardingen	
422	Bericht GB/8040 betreffende positie wrakken in de Rotterdamse Waterweg boven Maassluis	
443	Bericht E/601/44, december 1944, betreffende Defensie Rotterdam/Schiedam/Vlaardingen	
454	Bericht E/748/44 d.d. 14.12.1944 betreffende Defensie Rotterdam/Vlaardingen	
459	Bericht E/819/45 betreffende plattegrond defensie Maassluis schaal 1:25.000	
460	Bericht E/955/45 d.d. 08.01.1945 betreffende plattegrond versperringen Nieuwe Waterweg boven Maassluis	
462	Bericht E/1373/45 betreffende bombardementen Maassluis	Ja, zie tabel hieronder
	Bericht E/1373/45 betreffende station Vlaardingen	Nee
465	Bericht E/1920/45 d.d. 02.03.1945 betreffende Plattegrond V-2 opstelling te Vlaardingen	
	Bericht E/1921/45 betreffende luchtfoto van Sunlight Zeepfabriek, Vlaardingen	
479	Berdicht GB/8033/44 d.d. 11.11.1944 betreffende rapport over de troepensterkte en bewapening in en rond Rotterdam, Schiedam en Vlaardingen	

Mogelijk relevante stukken Collectie Duitse Verdedigingswerken:

Inventarisnummer	Inhoud
201	Bericht 142 d.d. 12.07.1944: Schets waarin rond de onderzoeksgebieden een palenveld met 'Rommelasperges' [met prikkeldraad verbonden houten palen die landingen door parachutisten moesten voorkomen] is ingetekend.
217	Bericht 216 d.d. 06.09.1944: Schets waarop ten westen van de Boonervliet, op circa 800 meter afstand van de onderzoeksgebieden inundaties ingetekend zijn. In de omgeving van de onderzoeksgebieden zijn, in tegenstelling tot het voorgaande bericht van 12.07.1944, geen palenvelden ingetekend.
	Bericht 217 d.d. 15.09.1944: Schets met verdedigingswerken tussen Vlaardingen en Maassluis. Circa 850 meter ten westen van de onderzoeksgebieden is, aan de westzijde van de brug over de Boonervliet, de Zuidbuurtscheweg (de huidige Zuidbuurt) afgesloten

Inventarisnummer	Inhoud
	met een spermuur. Ruim 2 kilometer ten oosten van de onderzoeksgebieden is de Zuidbuurtscheweg afgesloten met asperges en prikkeldraadversperringen, en zijn een tankgracht, loopgraven en een mitrailleurstelling aangelegd. (zie figuur 4)
257	Bericht E/502/44 d.d. 02.12.1944: 'Zuidbuurtscheweg ong. 650 m ten noorden van de Maassluisse dijk aan weerszijden een prikkeldraadversperring ong. 150 m landinwaarts aan beide zijden van de weg. De versperring sluit ong. 250 m verder bij de tankgracht op de weg aan. Deze weg is versperd met asperges. Midden tusschen de versperring ten zuiden van de weg een witgeschilderde woning "Het Jachthuis". Dit huis is door een boomgaard omgeven waarin zich M.G. putten bevinden (...) bezetting 18 man (...) 1 M.G. is aanwezig, terwijl op 29/11 enkele pantservuisten zijn aangekomen. Aan de noordzijde der Zuidbuurtsche weg tegenover het jachthuis een zig-zag loopgraaf'
462	Bericht E/1373/45: 'Resultaten van geallieerde bombardementen: (...) Verder heeft de geallieerde luchtmacht de gezonken schepen gelegen in de Waterweg nabij Maassluis gebombardeerd. Hierbij werd ook de verkeersweg Maassluis-Vlaardingen getroffen. Op 24 januari kreeg Poorterhaven bij Hoek van Holland een beurt, echter zonder veel resultaat'

Figuur 4. Schets met verdedigingswerken tussen Vlaardingen en Maassluis. (Bron: NIMH, Duitse verdedigingswerken, 575 inv. 217).

3.9 Nederlands Instituut voor Oorlogsdocumentatie (NIOD)

Saricon heeft enkele collecties geraadpleegd die berusten in het NIOD te Amsterdam. Belangrijke documenten betreffende de luchtoorlog bevinden zich onder meer in de collecties met toegangsnummers 077 en 216k.

- **Collectie Generalkommissariat für das Sicherheitswesen – Höhere SS- und Polizeiführer Nord-West (toegangsnummer 077)**

Geraadpleegde stukken Höhere ss- und Polizeiführer:

Inventarisnummer	Omschrijving	Relevant
518	Verslagen van de Befehlshaber der Ordnungspolizei betreffende de lucht-aanvallen op Nederlands grondgebied van 21 tot en met 27 augustus 1940	Nee
1328	Dagberichten van de Befehlshaber der Ordnungspolizei Den Haag betreffende vijandelijke luchtaanvallen, 1940-1941	Ja
1332	Stukken betreffende vijandelijke luchtaanvallen, landingen van vijandelijke vliegeniers, het vinden van versperringsballons, het werpen van springstoffen en het gebruik van sabotagematerialen, 1940-1943	Nee
1759	Berichtgevingen betreffende neergekomen vliegtuigen, 1943	

Mogelijk relevante stukken:

Inventarisnummer	Inhoud
1328	'Am 2.10.40, In Maasland (Südholland), 1 Bombe auf Wiese. Kein Schaden.'
	'Am 1.3.1941, um 22.05 uhr in Maasland (Südholland), mehrere Brandbomben ins freie Feld abgeworfen. Kein Schaden. (...) In Maasland wurde 1 kompletten Abwurfgerät für Brandbomben mit 48 Brandbomben gefunden.'
	Am 1.3.1941, um 22.15 uhr in Maassluis (Südholland), 4 Sprengbomben, davon 1 Blindgänger, ins freie Feld abgeworfen. Kein Schaden.'
	'Am 3.4.41, um 23.30 uhr, in Maasland (Südholland), 3 Sprengbomben schweren Kalibers ins freie Feld abgeworfen. 1 Landweg mit Brücke beschädigt, elektr. Leitung zerstört, Glasschaden an einigen Wohnhäusern.'

De melding van 2 oktober 1940 is niet te herleiden tot een concrete locatie.

De meldingen van 1 maart 1941 betreffen een bomafwerp bij de Buiswoning en de Loggerswoning, en valt buiten de onderzoeksgebieden.¹⁰

De melding van 3 april 1941 heeft betrekking op een aanval op de trambrug bij de Maaslandse Dam, en valt dus buiten de onderzoeksgebieden.¹¹

- **Collectie Departement van Justitie (toegangsnummer 216k)**

Geraadpleegde stukken

Inventarisnummer	Omschrijving	Relevant
180	Rapporten van de plaatselijke luchtbeschermingsdiensten, politiekorpsen en de Marechaussee inzake het geven van het sein luchtalarm, het neerstorten van vliegtuigen en vliegtuigonderdelen en de vondst van niet-ontplofte explosieven, 23 juni 1943 - 28 april 1944.	Nee
181 t/m 185	Processen-verbaal van de plaatselijke luchtbeschermingsdiensten, politie en Marechaussee met betrekking tot vijandelijke vliegtuigen, bomaanvallen en ontploffingen in verschillende gemeenten	
329	Stukken betreffende het melden van schade door bombardementen en beschietingen uit vliegtuigen, 24 februari 1944 - 31 maart 1945	
331	Stukken betreffende het opstellen van processen-verbaal inzake bombardementen en beschietingen in verschillende gemeenten, 28 september 1944 - 31 maart 1945	
493	Stukken betreffende het instellen van een onderzoek naar de gevolgen van luchtaanvallen, 8 oktober 1944 - 6 februari 1945	

¹⁰ Historische Vereniging Maassluis, *Oorlogsgeweld*, 3 en Blom, *Maassluis*, 13.

¹¹ Meijer, *Maasland en Maassluis*, 38.

- **Collectie Documentatie II (toegangsnummer 249)**

Deze collectie is opgebouwd uit documentatie die door het NIOD is verworven van particulieren. Zij bevat 2170 dossiers die op onderwerp zijn geordend. Deze dossiers bevatten een allegaartje aan gegevens, waaronder her en der documenten met details over luchtaanvallen en andere oorlogshandelingen. Voor de gemeenten Maasland en Vlaardinger-Ambacht werden geen dossiers aangetroffen.

Geraadpleegde stukken

Inventarisnummer	Omschrijving	Relevant
249-0427B	Maassluis	Nee
249-0863B	Vlaardingen	

Het onderzoek in het NIOD heeft uitgewezen dat op 2 oktober 1940 op een onbekende locatie in de gemeente Maasland een bom op een weiland terecht is gekomen.

3.10 Explosieven Opruimingsdienst Defensie (EOD)

Saricon heeft twee collecties geraadpleegd afkomstig uit het archief van de EOD en haar voorgangers, de collectie ruimrapporten en de collectie mijnenvelddocumentatie.

- **Collectie ruimrapporten, 1971-heden**

Het is binnen de opdracht voor dit vooronderzoek niet mogelijk een overzicht samen te stellen van CE-ruimingen in de periode tot 1971 waarvan kan worden gesteld dat dit (min of meer) volledig is. Dit volgt uit het beschrevene m.b.t. de archieven van het Korps Hulpverleningsdienst in paragraaf 3.6. Voor de periode vanaf 1971 echter is het wel mogelijk een dergelijk overzicht te geven. Sinds dat jaar zijn alle rapporten (zogenoeten MORA's en UO's) van geruimde CE van de EOD en haar voorgangers centraal gearchiveerd. Het grootste gedeelte van dit archief wordt heden beheerd door de Semi-Statistische Archiefdiensten van het Ministerie van Defensie te Rijswijk. Dit archief is doorzoekbaar op (door de EOD samengestelde) registers op plaatsnaam. Saricon heeft ten behoeve van dit vooronderzoek de volgende registers gebruikt:

- Maasland (Zuid-Holland);
- Maassluis (Zuid-Holland);
- Vlaardingen (Zuid-Holland).

De meldingen met een locatiewerwijzing die naar inschatting van Saricon relevantie kan hebben voor dit onderzoek, zijn bij de EOD opgevraagd en ingezien.¹² De resultaten zijn weergegeven in onderstaande tabel

Geraadpleegde stukken uit de collectie ruimrapporten

Nummer	Datum	Locatiewerwijzing	Aangetroffen CE	Aanvullende informatie
19720187	03.02.1972	Vlaardingen	Diverse	Op politiebureau
19720280	17.02.1972	Vlaardingen	1 Handgranaat	Op politiebureau
19722493	19.10.1972	Vlaardingen		Niet aangeleverd
19752184	01.09.1975	Maassluis	geen	Verkennde zoekactie naar achtergebleven kleinkalibermunitie in een latrine op het fabrieksterrein van de Verenigde Touwfabrieken. Er werd niets aangetroffen
19762440	02.08.1976	Maassluis, Vlaardingsedijk	1 Brisantbranaat 81 mm (Oud Hollands)	
19771282	26.04.1977	Vlaardingen, bouwwerk	1 handgranaat	De exacte locatie is onbekend

¹² Omdat, zowel in de beschikbare registers als op de ruimrapporten zelf, soms duidelijke beschrijvingen van de exacte locaties waar de EOD of haar voorgangers actief was ontbreken, kan niet worden uitgesloten dat in onderstaand overzicht relevante ruimrapporten ontbreken.

Nummer	Datum	Locatieverwijzing	Aangetroffen CE	Aanvullende informatie
			zonder ontsteker	
19772434	24.07.1977	Vlaardingen, Strand	Geen CE (Schroot)	
19781452	22.05.1978	Vlaardingen	Geen CE	huiszoeking
19832785	06.09.1983	Maassluis	Geen CE (vuurwerk)	
19832823	08.09.1983	Maassluis	1 Oefenantitankbrisantgranaat 90 mm	Op het politiebureau afgeleverd
19833474	27.10.1983	Maassluis	Geen CE	
19833588	03.11.1983	Maassluis	Geen CE (Schroot)	
19891294	03.05.1989	Maasland, T.h.v. gemaal Zuidbuurt 1	Geen CE	Verkennde zoekactie. Volgens een getuigenverklaring zou ter hoogte van het gemaal Zuidbuurt 1 in de Aalkeet Buitenpolder te Maasland aan de teen van het talud aan het einde van de Tweede Wereldoorlog een vliegtuigbom zijn ingeslagen. Omdat nader bewijs ontbreekt werd van verdere actie afgezien
19911443	14.06.1991	Vlaardingen, pad bij boom	Geen CE (Schroot)	
19912620	10.11.1991	Vlaardingen, weg naar golf-terrein		Niet aangeleverd
19970148	27.01.1997	Maassluis	1 Brisantgranaat 7,5 cm (verschoten)	Ligplaats explosief: 'aan de dijk'

Het gemaal aan de Zuidbuurt 1 bevindt zich op meer dan een kilometer afstand van de onderzoeksgebieden. Uit de bovenstaande gegevens blijkt dat er binnen de onderzoeksgebieden geen bij de EOD bekende munitievondsten zijn gedaan.

- **Collectie mijnenvelddocumentatie, 1944-1947**

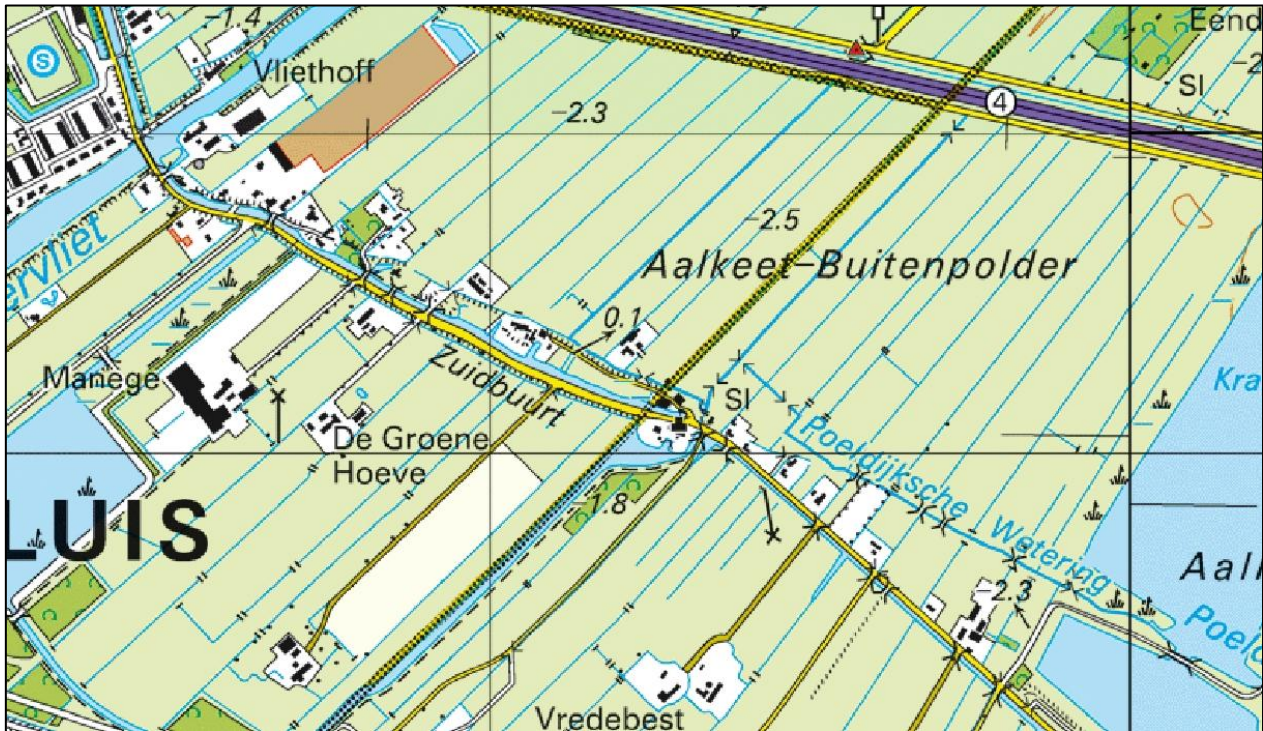
Kort na de Tweede Wereldoorlog, in juni 1946, is een inventarisatie gemaakt van alle bekende en vermoedelijke mijnenvelden in Nederland. De Commandant van de Mijnopruimingsdienst (MOD) verklaarde toen dat er op Nederlands grondgebied zo'n 5.400 mijnenvelden waren gekarteerd en dat nog ongeveer 900 mijnenvelden gekarteerd moesten worden. In de jaren direct na de oorlog zijn de, zowel door Duitse als geallieerde eenheden gelegde, mijnenvelden opgeruimd.

Het totale aantal in Nederland geruimde landmijnen wordt geschat op 1,8 miljoen. Alleen al door Duitse krijgsgevangenen zijn een kleine 1,4 miljoen landmijnen geruimd. Verder werden er onder meer mijnen geruimd door geallieerde eenheden (operationeel ruimen – d.w.z. alleen het mijnenvrij maken van gebieden waarvan het direct voordeel opleverde voor de oorlogsinspanning), door burgermijnopruimingsorganisaties en door het Korps Hulpverleningsdienst. Bij deze mijnenruiming zijn zeker 360 man om het leven gekomen, voor het grootste deel Duitse krijgsgevangenen. In het najaar van 1947 staakten de organisaties die nog met het systematisch opruimen van mijnen waren belast hun werkzaamheden. Sindsdien zijn op of nabij de locaties van voormalige mijnenvelden nog sporadisch mijnen aangetroffen. Zelfs eind 20^e en begin 21^e eeuw zijn in Nederland nog meerdere vondsten gedaan van in grote hoeveelheden gedumpte mijnen. Het betrof hier mijnenvelden die in de periode 1944-1947 wel waren 'opgeruimd', maar waarbij de mijnen niet zijn afgevoerd of vernietigd, maar ter plaatse begraven. Ook het ter plaatse achterlaten van losse ontstekingsmechanismen, al dan niet bewust, kwam voor.¹³

De bij de mijnenruiming in de periode 1944-1947 gebruikte mijnenlegrapporten, en de destijds opgestelde mijnenruimrapporten, zijn nu in beheer bij de EOD. Uit de ruimrapporten blijkt dat niet in alle gevallen alle gelegde landmijnen zijn aangetroffen. De EOD beschikt over een zoek sleutel op de collectie. Saricon heeft bij de EOD een aanvraag ge-

¹³ Informatie ontleend aan Meijers, A.H., Achtung Minen – Danger Mines. Het ruimen van landmijnen in Nederland 1940-1947 (Soesterberg 2013)

daan en de in figuur 5 weergegeven kaart aangeleverd gekregen. Hieruit blijkt dat in de onderzoeksgebieden of de directe omgeving daarvan geen geregistreerde mijnevelden of op mijnen verdachte gebieden waren gelegen.

Figuur 5. De door de EOD aangeleverde kaart waaruit blijkt dat er in de nabijheid van het onderzoeksgebied geen geregistreerde mijnevelden of op mijnen verdachte gebieden lagen.

3.11 The National Archives

In The National Archives te Londen, het nationaal archief van Groot-Brittannië, ligt belangrijk archiefmateriaal over de luchtoorlog in Nederland in de periode 1940-1945, en over de bevrijding door o.a. Britse en Canadese grondtroepen in 1944-1945. Saricon heeft in het verleden een grote hoeveelheid voor Nederlands grondgebied relevante gegevens uit dit archief verzameld. In het kader van dit vooronderzoek is in deze gegevens gezocht naar mogelijk voor het onderzoeksgebied relevante informatie. Deze gegevens worden hieronder per archieftoegang behandeld.

- **Air Ministry: Allied Expeditionary Air Force, later Supreme Headquarters Allied Expeditionary Force (AIR), and 2nd Tactical Air Force: Registered Files and Reports (toegangsnummer AIR 37)**

Veel van de geallieerde luchtaanvallen op Nederlands grondgebied in de periode 1943-1945 zijn uitgevoerd door luchtmachteenheden die vielen onder de Second Tactical Air Force (2nd TAF) van de Royal Air Force (RAF). De 2nd TAF werd in 1943 samengesteld uit verschillende bestaande luchtmachtonderdelen, met als doel specifieke luchtsteun te verzorgen aan de opmars van het geallieerde grondleger in Noordwest-Europa. Toegang AIR 37 bevat diverse voor Nederlandse grondgebied relevante documenten van de 2nd TAF, waaronder de dagelijkse rapporten. Deze *daily logs* van de 2nd TAF kunnen belangrijke informatie bevatten over operaties van de RAF in de omgeving van het onderzoeksgebied. Aan de hand van deze dagrapporten kan inzicht worden verkregen in de aard en omvang van een lucht-aanval.¹⁴

Geraadpleegde stukken AIR 37

Inventarisnummer	Omschrijving	Relevant
712	Daily Log Second Tactical Air Force, Jan. – Apr. 1944	Nee
713	Daily Log Second Tactical Air Force, May – June 1944	
714	Daily Log Second Tactical Air Force, July – August 1944	
715	Daily Log Second Tactical Air Force, Sept. – Oct. 1944	

¹⁴ Saricon heeft de in de daily logs vermelde aanvallen op Nederlands grondgebied middels een zoekleutel in kaart gebracht.

Inventarisnummer	Omschrijving	Relevant
716	Daily Log Second Tactical Air Force, Nov. – Dec. 1944	
717	Daily Log Second Tactical Air Force, Jan. – Feb. 1945	
718	Daily Log Second Tactical Air Force, Mar. – May. 1945	

- **Air Ministry and Ministry of Defence: Operations Record Books, Commands, 1920-1980 (toegangsnummer AIR 24)**

De RAF was verdeeld in verschillende Commands, waarvan Fighter Command, Bomber Command en Coastal Command de meest relevante zijn. Toegang AIR 24 bevat diverse documenten die zijn verzameld en gearhiveerd op het bevelsniveau van het Command. Voor onderzoeksgebieden in het midden en westen van Nederland kunnen o.a. de appendices van de Operations Record Books HQ Fighter Command relevant zijn. Vanaf het najaar van 1944, en met name in de eerste maanden van 1945, bombardeerden squadrons van Fighter Command in de provincies Noord-Holland, Zuid-Holland en Utrecht infrastructurele doelwitten en doelwitten die van doen hadden met lanceringen van Duitse V-wapens.¹⁵

Geraadpleegde stukken AIR 24

Inventarisnummer	Omschrijving	Relevant
632	H.Q. Fighter Command. Appendices. A - D. 01 January 1944 - 31 December 1944	Nee
635	H.Q. Fighter Command. Appendices. A - E. 01 December 1944 - 31 December 1944	
638	H.Q. Fighter Command. Appendices. A - D. 01 January 1945 - 31 January 1945	
641	H.Q. Fighter Command. Appendices. A - D. 01 February 1945 - 28 February 1945	
644	H.Q. Fighter Command. Appendices. A - B. 01 March 1945 - 31 March 1945	
648	H.Q. Fighter Command. Appendices. A - D. 01 April 1945 - 30 April 1945	

- **Air Ministry and Admiralty: Coastal Command: Registered Files. Files relating to the organization, planning, equipment and operations of Coastal Command, 1930-1974 (toegangsnummer AIR 15)**

Behalve de toestellen van 2nd TAF, Fighter Command en Bomber Command, waren ook de toestellen van Coastal Command sporadisch actief boven Nederland, met name in de eerste anderhalf jaar van de bezetting. In de toegang AIR 15 zijn diverse operationele en aanverwante gegevens van Coastal Command ondergebracht die inzicht kunnen verschaffen in de aard en omvang van hun acties boven Nederland.¹⁶

Geraadpleegde stukken AIR 15

Inventarisnummer	Omschrijving	Relevant
766	Registered Files. Attack Sheets Nos. 1-250 Vol I. 01 April 1940 – 31 October 1940	Nee
767	Registered Files. Attack Sheets Nos. 251-500 Vol II. 01 October 1940 – 31 August 1941	
768	Registered Files. Strike Sheets Nos. 1-250 Vol I. 01 April 1940 – 30 September 1940	
769	Registered Files. Strike Sheets Nos. 251-500 Vol 2. 01 September 1940 – 31 December 1940	
770	Registered Files. Strike Sheets Nos. 501-750 Vol 3. 01 December 1940 – 31 May 1941	
771	Registered Files. Strike Sheets Nos. 751-893 Vol 4. 01 May 1941 – 23 September 1941	

¹⁵ Saricon heeft deze aanvallen middels een zoek sleutel in kaart gebracht.

¹⁶ Saricon heeft een groot deel van deze aanvallen middels een zoek sleutel in kaart gebracht.

- **Air Ministry: Central Interpretation Unit, predecessors and related bodies: Reports and Photographs, 1916-1952. (Toegangsnummer AIR 34)**

In deze toegang zijn rapporten van de CIU opgenomen – en de voorgangers (Photographic Development Unit en de Photographic Interpretation Unit) en opvolger van de CIU (de Allied Central Interpretation Unit). De rapporten zijn gebaseerd op geïnterpreteerde luchtfoto's uit Medmenham.

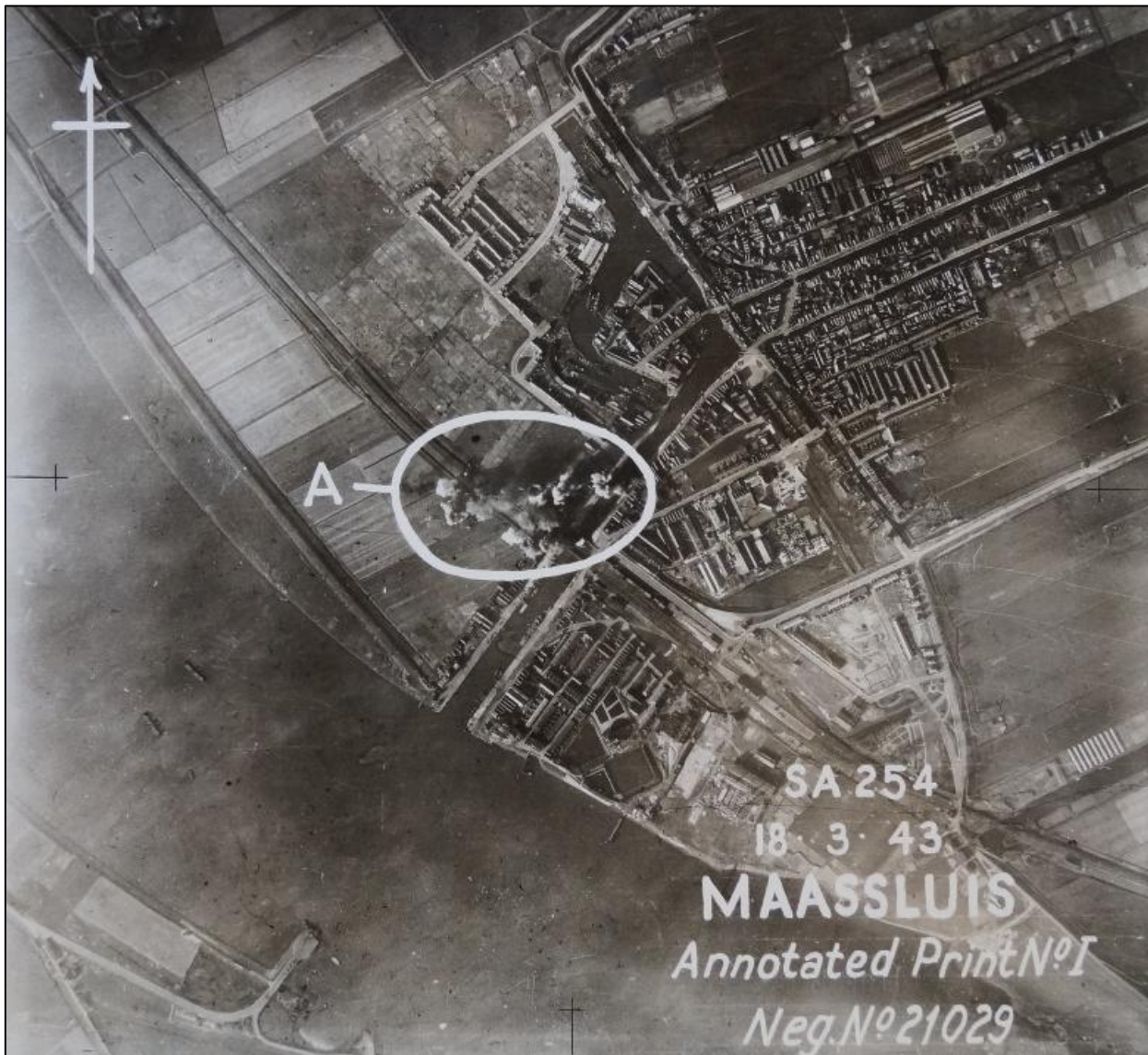
Geraadpleegde stukken AIR 34

Inventarisnummer	Omschrijving	Relevant
249	Air Ministry: Central Interpretation Unit, predecessors and related bodies: Reports and Photographs. Allied Central Interpretation Unit. Interpretation reports: K1457-K1544. 01 January 1943 - 30 April 1943	Ja
363	Air Ministry: Central Interpretation Unit, predecessors and related bodies: Reports and Photographs. Allied Central Interpretation Unit. Interpretation reports: SA241 - SA320. incomplete. 01 March 1943 - 31 May 1943	

Mogelijk relevante stukken AIR 34

Inventarisnummer	Omschrijving
249	05.04.1943 'Locality: Maassluis. Damage Assessment. (...) These photographs show damage resulting from the RAF daylight attack on 18.03.1943. Details of damage: Industrial (...) Commercial and residential: At least six commercial and residential buildings have been destroyed and several slightly damaged. One church has been completely gutted. Communications: one direct hit is seen on railroad track west of town. Craters: at least 44 bomb craters can be seen in open fields to N.E., E., and W., of town.'
363	18.03.1943 'Maassluis. These photographs were taken during a daylight attack by 12 Ventura aircraft of 464 Squadron, 2 Group, Bomber Command, on the oil refinery at Maassluis. The aircraft attacked in 2 boxes, escorted by fighters. 27 x 500 lb. MC, 42 x 250 lb. GP, 120 x 30 lb. I.Bs were dropped.' Zie de figuren 6 en 7 voor de strikefoto's van 18.03.1943.
	22.03.1943 'Maassluis. These photographs were taken during a daylight attack by 12 Ventura aircraft of 487 Squadron, 2 Group, Bomber Command, on the oil refinery at Maassluis. 27 x 500 lb. MC, 42 x 250 lb. GP, 120 x 30 lb. I.Bs were dropped.' Zie de figuren 8 – 11.

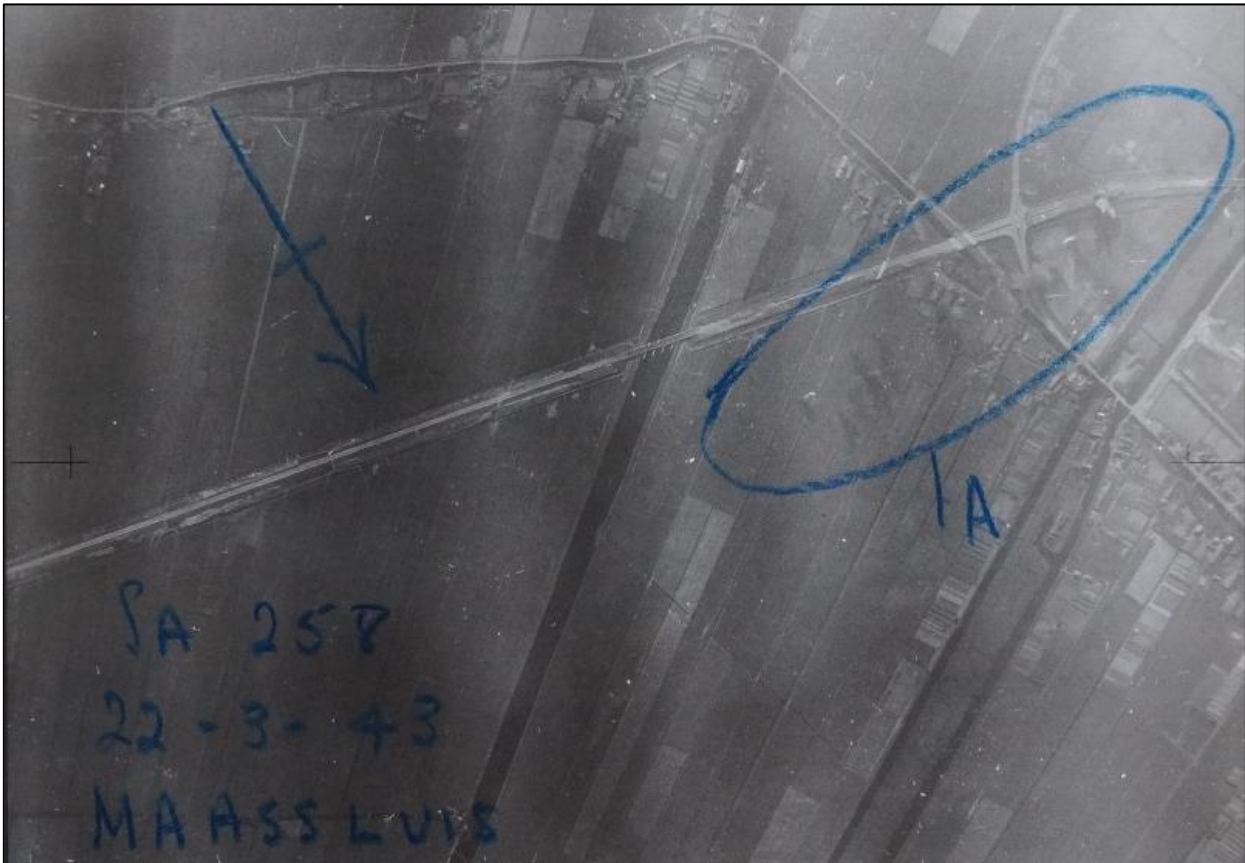
Deze foto's laten de resultaten zien van aanvallen op 18 en 22 maart 1943. Op deze foto's is geen schade waargenomen binnen de onderzoeksgebieden, of de directe nabijheid daarvan.

Figuur 6. 18.03.1943. 'Annotated print No. 1. A: One group of bombs bursting across the railway line leading north from Maassluis to The Hook. Direct hits can be seen on the railway line, on barges in the water and almost certainly on quayside buildings.' (Bron: TNA AIR 34/363).

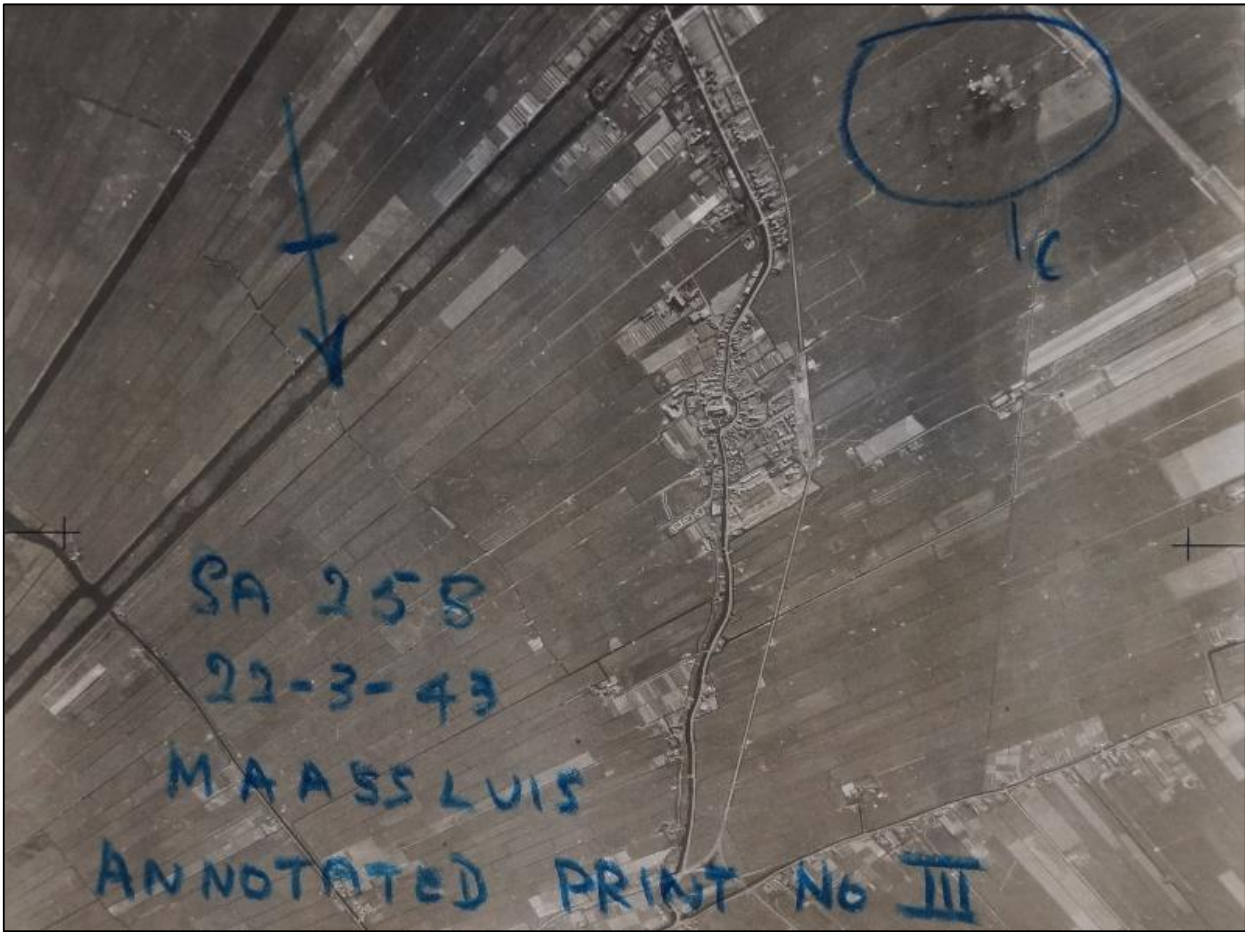
Figuur 7. 18.03.1943. 'Annotated print No. 2. B: Craters left in the railway line by bombes mentioned at A. C: Second group of bombs bursting along a line south of the target. A burst very near the southernmost oil tank is observed, as well as a direct hit on one of the buildings in the target area.' (Bron: TNA AIR 34/363.)

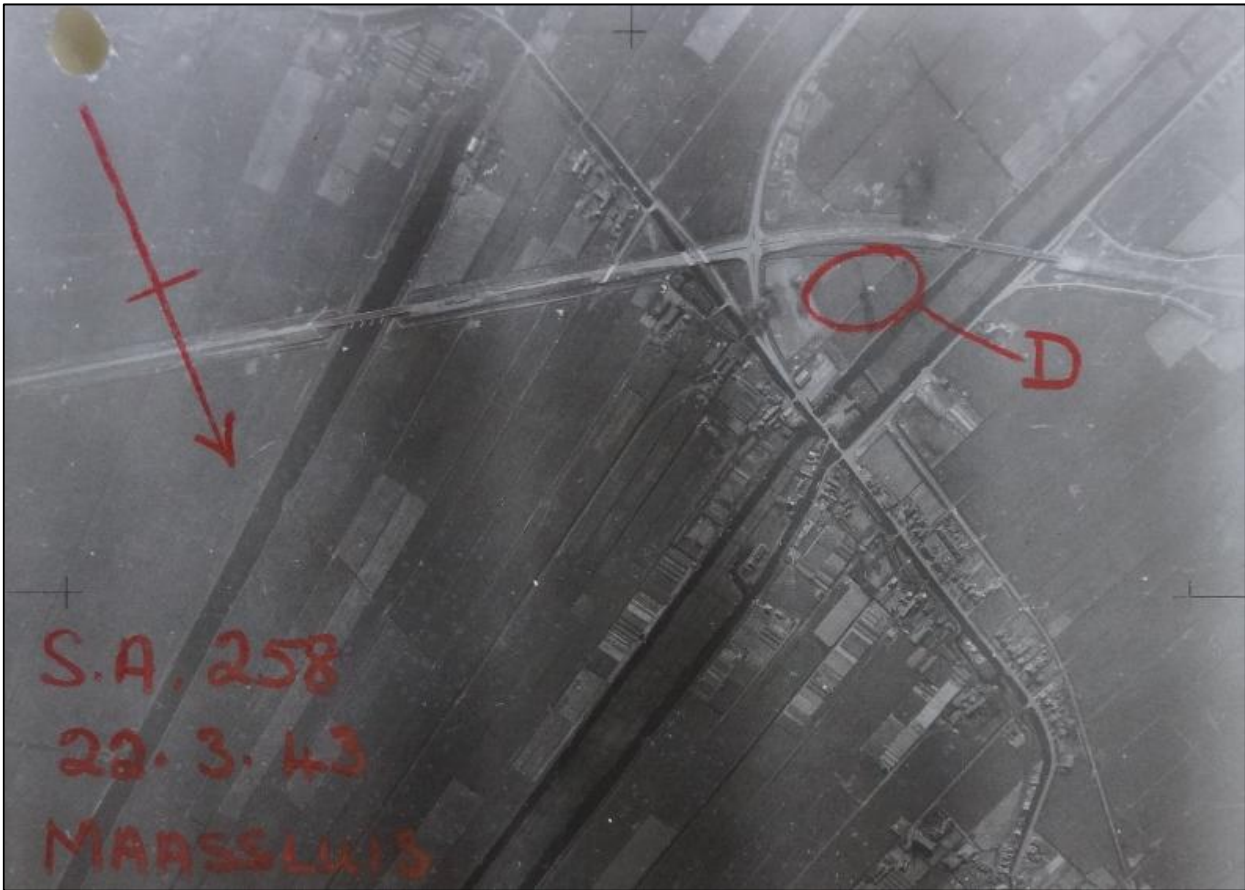
Figuur 8. 22.03.1943. 'Annotated print No. 1. A: A stick of bombs is seen straddling the junction of the roads from Maassluis and Vlaardingen to Maasland, about 1,5 miles N.E. of Maassluis.' (Bron: TNA AIR 34/363.)

Figuur 9. 22.03.1943. 'Annotated print No. 2. B: A second stick of bombs impinging on the E. outskirts of the town is seen bursting for the most on open agricultural land.' (Bron: TNA AIR 34/363.)

Figuur 10. 22.03.1943. 'Annotated print No. 3. C: A cluster of incendiaries on open agricultural land N.E. of the town.' (Bron: TNA AIR 34/363.)

Figuur 11. 22.03.1943. 'Annotated print No. 4. D: A single burst on open ground between the dyke and the road junction referred to in A.' (Bron: TNA AIR 34/363.)

3.12 Bundesarchiv-Militärarchiv

Het Bundesarchiv is het nationaal archief van Duitsland. De vestiging van deze archiefinstelling die voor het vooronderzoek CE het meest relevant is, betreft het Bundesarchiv-Militärarchiv te Freiburg im Breisgau. Hier bevinden zich stukken uit de archieven van de Luftwaffe, Kriegsmarine, Wehrmacht en Waffen-SS uit de periode van de Tweede Wereldoorlog.

De overlevering van de archieven van de Duitse strijdkrachten is relatief onvolledig en versnipperd. Grote delen van deze archieven zijn in de laatste fase van de oorlog en kort na de oorlog verloren gegaan, als gevolg van oorlogsgeweld en bewuste vernietigingsacties. Andere delen zijn na de geallieerde overwinning op Duitsland door de geallieerde strijdkrachten in beslag genomen, en later (nadat zij in de VS op microfilm waren gekopieerd) aan de Duitse overheid geretourneerd.

Hoe dan ook bevat het Bundesarchiv-Militärarchiv heden ten dage diverse toegangen met waardevol archiefmateriaal die in het kader van het vooronderzoek CE kunnen worden doorzocht. Saricon beschikt als resultaat van eerdere bezoeken aan het Bundesarchiv-Militärarchiv over kopieën van diverse documenten.

De voor het vooronderzoek CE belangrijkste verzameling meldingen betreft de door Saricon integraal ontsloten Lageberichten (dagrapporten) van de Luftwaffenführungsstab Ic. Deze bron bevat meldingen van luchtaanvallen op Nederlands grondgebied over de periode 9 mei 1940 tot en met 9 november 1941, alsmede de bij die dagrapporten behorende bijlagen. De stukken zijn afkomstig uit de volgende dossiers:

- RL 2-II, inv. 205-269 en inv 1025-1026¹⁷
- RM 7, inv 345-348

¹⁷ Saricon heeft deze toegang van inventarisnummer 204 (09.05.1904) tot inventarisnummer 269 (09.11.1941) middels een zoeksluutel in kaart gebracht.

Voor het onderzoeksgebied zijn de volgende mogelijk relevante meldingen aangetroffen:

Mogelijk relevante meldingen Luftwaffenführungsstab:

Inventaris nummer	Datum	Tijd	Locatie	Afgeworpen explosieven	Details
211	27.06.1940	02.08	Maassluis	onbekend	'Kein Schaden'
211a	04.07.1940	01.20	Maassluis	onbekend	'Keine Schadensmeldung'
1025	04.08.1940	02.32	Vlaardingen	1 Spr. MG-Feuer	'Angriff auf Flakstellung. Kein Schaden'
1026	12.08.1940	03.07	Vlaardingen	MG-Feuer	'MG-Feuer auf Flak und Scheinwerferstellung. Kein Schaden'
216	11.10.1940	21.01	Vlaardingen	2. Sprb. [Sprengbomben] 15 Brb. [Brandbomben]	'Mehrere Häuser beschädigt'
220	17.11.1940	20.15	Vlaardingen	3 Sprb.	'Abwurf auf Verbindungsstrasse nach Vulkan-Werft. Umformershaus beschädigt'
226	04.01.1941	20.14	Vlaardingen	1 Sprb.	'Abwurf in Hafenmündung, Kein Schaden'
227	11.01.1941	17.00	Vlaardingen	6 Sprb.	'Abwurf von 3 Sprb. in Nähe Bahnhof. 1 leerer Öltank und 1 laderampe beschädigt. Restliche Sprb. fielen in freies Gelände'
230	14.02.1941	21.10- 21.15	Vlaardingen	4 Sprb.	'Einschläge zwischen dem Ort und Schiedam. Schaden noch nicht festgestellt'
232	01.03.1941	22.05	Maasland	1 Sprb. (LZZ) [LangZeit-Zünder] Mehr. Brb.	'Abwurf in freies Feld, kein Schaden'
237	31.03.1941	22.10	Vlaardingen	4 Sprb. Mehr. Brb.	'Abwurf zwischen Vlaardingen und Kethel. Kein Schaden'
	03.04.1941	22.44- 23.33	Nördlich Maassluis	3 Sprb. 10 Brb.	'Durch Abwurf geringer Gebäudeschaden'
		23.00	Maasland	3 Sprb.	'Einschläge in freies Gelände. 1 Brücke und Landweg beschädigt, 1 elektrische Leitung zerstört, Glasschaden an mehreren Wohnhäusern in der Umgebung'
238	08.04.1941	22.38- 23.55	Vlaardingen	3 Sprb.	'Abwurf auf Phosphatfabrik'
	10.04.1941	22.25	Vlaardingen	Mehr. Brb.	'Abwurf in Hof der Phosphatwerke, Kein Schaden'
239	18.04.1941	00.52	Vlaardingen	2 Sprb.	'Abwurf auf Vulkan-Hafen, Kein Schaden'
242	12.05.1941	00.10	Vlaardingen	Mehr. Sprb.	'Einschläge nördlich des Ortes in freies Feld. Kein Schaden'
243	18.05.1941	03.15	Maasland	7 Sprb.	'Einschläge in freies Feld. Kein Schaden'
245	13.06.1941	01.15	Vlaardingen	4 Sprb.	'3 Kühe getötet'
247	26.06.1941	02.46	Maasland	3 Sprb.	'Einschläge zwischen Ort und DELIR [De Lier] in freies Feld'
	27.06.1941	02.15	Maassluis	1 Sprb.	'Abwurf in Nähe einer Scheinwerferstellung. Kein Schaden'
250	16.07.1941	17.00	Vlaardingen	6 Sprb. (3 LZZ)	'Abwurf in Nähe Bahnstrecke Vlaardingen-Schiedam'
255	17.08.1941	03.00	Maasland	2 Sprb.	'1 Pferd getötet'
		04.00- 05.00	Vlaardingen	5 Sprb.	'Abwurf in freies Feld, kein Schaden'

Van de meldingen van 18 mei 1941 en 17 augustus 1941 kon de locatie niet exact worden vastgesteld

3.13 The National Archives and Records Administration

The National Archives and Records Administration (NARA) is het nationaal archief van de Verenigde Staten. NARA heeft diverse vestigingen, waarvan de belangrijkste twee in de regio Washington DC zijn gelegen. Documenten uit de periode van de Tweede Wereldoorlog, waaronder een groot deel van het archief van de Amerikaanse strijdkrachten, berusten op de locatie National Archives II in College Park, Maryland.

Vanaf medio 1942 gingen de United States Army Air Forces (USAAF) zich mengen in de luchtoorlog boven West-Europa. Ook Nederland kreeg te maken met Amerikaanse luchtaanvallen, zij het een beperkt aantal in vergelijking met het aantal Britse luchtaanvallen. De informatie met relevantie voor het vooronderzoek CE in NARA betreft in de eerste plaats missiegegevens, informatie waarin voor deze aanvallen van de USAAF op Nederlands grondgebied onder meer is gedocumenteerd: datum en tijdstip aanval, doel aanval, afwerphoogte, summier resultaten zoals aangegeven door de bemanning, en gebruikte bommenlading. De zogeheten Mission Reports kunnen beschikbaar zijn op meerdere bevelsniveaus (Air Force, Division, Wing, Group, Squadron). In NARA bevindt zich voorts een (relatief klein) deel van de beschikbare luchtfoto-interpretatierapporten en aanverwante documenten opgesteld door de geallieerde luchtmachten. Deze informatie is voor het grootste deel ook beschikbaar via the National Archives te Londen (zie paragraaf 3.11). Verder bevat NARA een grote verzameling kopieën van Duitse Kriegstagebücher (KTB's). Dit betreft verslaglegging van oorlogsgerelateerde zaken door diverse Duitse legeronderdelen. De KTB's zijn bij de geallieerde overwinning op Duitsland in 1945 door de geallieerden in beslag genomen en in de daaropvolgende jaren op microfilm gekopieerd, waarna zij aan de Duitse overheid werden geretourneerd. Van veel KTB's bevindt zich dus zowel in het Duits militair archief te Freiburg als in de VS een exemplaar.

In overleg met de opdrachtgever is het raadplegen van dit archief niet opgenomen.

3.14 Saricon collectie

Saricon beschikt over een collectie CE-gerelateerde nieuwsberichten uit de periode 1982 – heden. Voor de periode van 1982 tot 2003 betreft het een krantenknipseldatabase, voor de periode sinds 2008 betreft het een database met meldingen van nieuwswebsites. Deze collectie bevat 4 nieuwsberichten over CE-vondsten in de gemeenten Maasland, Maassluis en Vlaardingen:

Mogelijk relevante nieuwsberichten Saricon collectie:

Datum	Bron	Relevante informatie
12.06.1990	Westlandsche Courant	"Duitse granaat onschadelijk gemaakt" In Maasland is gisteren op de Koldenhovenlaan een granaat van Duitse makelij onschadelijk gemaakt door de EOD
04.10.1990	Rotterdams Nieuwsblad, editie Waterweg	"Granaat gevonden" Vlaardingen- Op een terreintje aan de Schiedamsedijk in Vlaardingen hebben werklieden gisteravond een fosformortiergranaat gevonden. Bij het overslaan van schroot raakte een grijper de granaat.'
03.12.1990	Rotterdams Nieuwsblad, editie Rotterdam	"Granaat gevonden" Vlaardingen- Op een Grasveldje aan de Marathonweg in Vlaardingen werd door een wandelaar een granaat gevonden. Het personeel van de EOCKL ontdekte dat het een Franse mortiergranaat was, waaruit de explosieven al waren verwijderd. Hoe de granaat op het grasveldje terecht is gekomen, is vooralsnog een raadsel.'
29.01.2013	www.Blikopnieuws.nl	"Explosief uit WOII aangetroffen in bedrijfsloods" Bij een bedrijf aan de Schiedamsedijk in Vlaardingen was mogelijk een explosief aangetroffen (...) het vermoeden bestaat dat het explosief leeg, en dus ongevaarlijk is.'

Deze nieuwsberichten hebben geen relevantie voor de onderzoeksgebieden.

3.15 Koninklijke Bibliotheek

Saricon heeft het digitale krantenarchief van de Koninklijke Bibliotheek in Den Haag geraadpleegd en daar zijn de volgende artikelen gevonden.

Mogelijk relevante artikelen krantenarchief Koninklijke Bibliotheek:

Datum	Bron	Relevante informatie
24.05.1956	Het Vrije Volk	“Vliegende Bom na elf jaar opgegraven” Om één uur gistermiddag is Vlaardingen definitief verlost van de V-1, die sinds elf jaar op acht meter diepte gelegen heeft in een weiland bij de Zuidbuurtseweg. (...) De V-1 werd van de startbaan bij het Sunlight terrein afgeschoten (...) Na wat rondgecirkeld te hebben sloeg het dodelijk wapen rechtstandig in de slappe bodem van het weiland. De explosie bleef uit. (...) Er waren destijds geen redenen aanwezig om de V-1 uit te graven, te meer omdat deze ver buiten de bebouwde kom lag. De uitbreidingsplannen van Vlaardingen maakten het uiteraard noodzakelijk de bom uit te graven. Men vreesde namelijk enige moeilijkheden wanneer er palen geheid zouden worden’
25.04.2007	Algemeen Dagblad	“Speuren naar blindgangers in Maassluis” Het Explosieven Opruimingscommando onderzoekt of er mogelijk nog niet-ontpofte bommen uit de tweede wereldoorlog liggen op het bouwterrein aan de Brouwerijstraat’

De Brouwerijstraat ligt buiten de onderzoeksgebieden. De locatie van de V-1, die geruimd werd ‘in een weiland aan de Zuidbuurtseweg’, is niet exact vast te stellen. Uit de context van het artikel blijkt echter dat het hier gaat om nieuwbouw voor de Vlaardingse Westwijk. Ook dit bericht is daardoor niet relevant voor de onderzoeksgebieden.

3.16 Kadaster

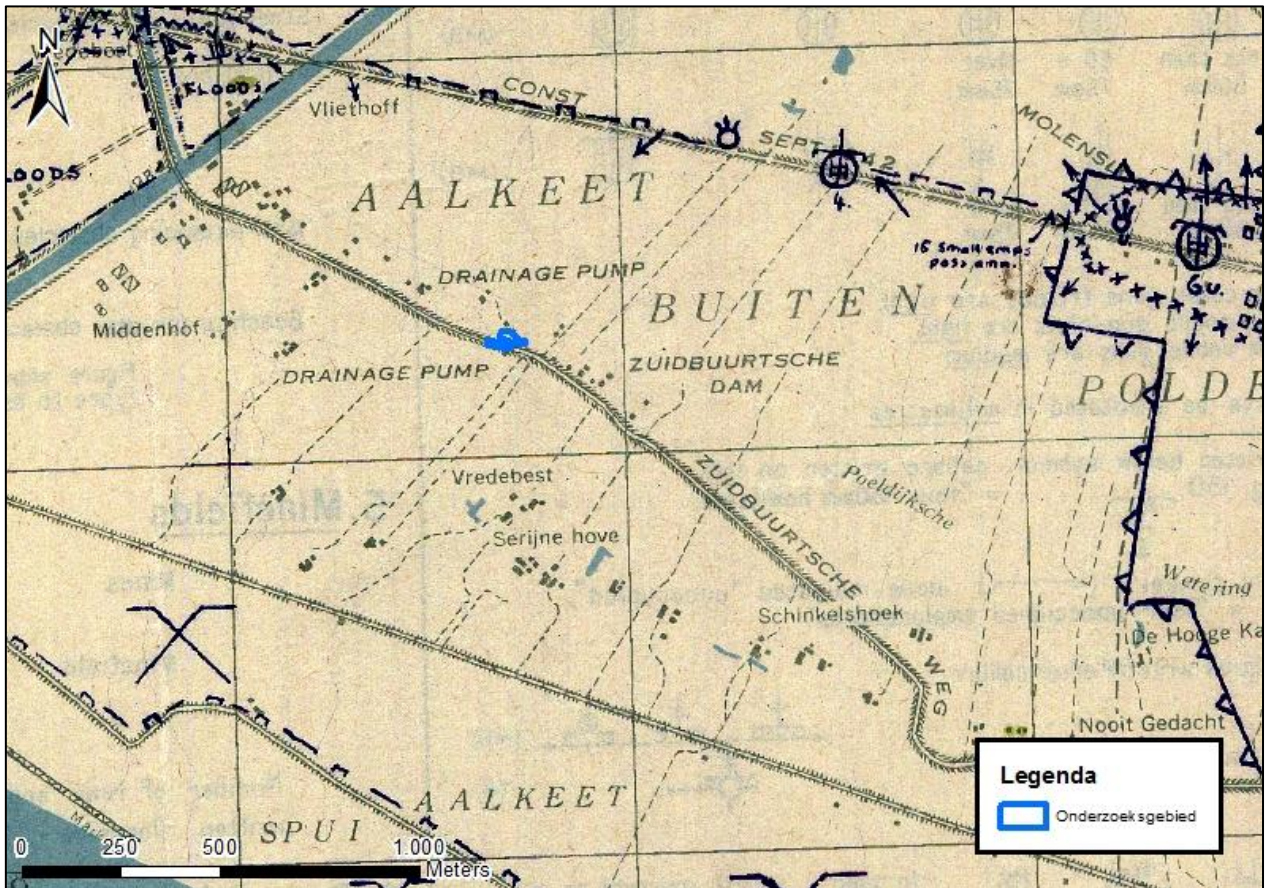
Saricon heeft de collectie Duitse en geallieerde stafkaarten uit de Tweede Wereldoorlog van het Kadaster te Zwolle geraadpleegd. Deze zijn onder meer gebruikt om een beter inzicht te krijgen in de topografie van het onderzoeksgebied in de Tweede Wereldoorlog. De volgende kaarten zijn gebruikt:

- Stafkaart B500 (Haven 1940) schaal 1:25.000;
- Truppenkarte 37 West (Rotterdam 1940) Schaal 1:50.000;
- Truppenkarte 37 West (Rotterdam 1941) Schaal 1:50.000;
- Truppenkarte 37 Ost (Rotterdam 1941) Schaal 1:50.000;
- Stafkaart 02 NE (Vlaardingen 1943) Schaal 1:25.000.

Het Kadaster beschikt ook over zogenoemde Defence Overprints. Dit zijn kaarten waarop de bij de geallieerde militaire inlichtingendiensten bekende informatie over Duitse verdedigingswerken is weergegeven. Van de omgeving van de onderzoeksgebieden heeft het Kadaster een Defence Overprint beschikbaar:

- Defence Overprint 02 NE (Vlaardingen, 25.03.1945), schaal 1:25.000.

In figuur 12 is een detail uit deze Defence Overprint weergegeven. Hieruit blijkt dat, althans voor zover bekend bij de geallieerde inlichtingendiensten, in maart 1945 in de omgeving van de onderzoeksgebieden een aantal verdedigingswerken waren gelegen. Op circa 900 meter ten noordoosten van de onderzoeksgebieden, bij de Rijksweg, stonden zoeklichten en luchtdoelgeschut opgesteld. Ten oosten van de onderzoeksgebieden werd een tankgracht aangelegd, die bij de Rijksweg beveiligd was met mitrailleurpostellingen en prikkeldraadversperringen. Ook zijn langs de Rijksweg en langs de Vlaardingsedijk-Maassluisdijk stellingen aangelegd. Tussen deze dijk en de spoordijk werden palenvelden aangelegd. Geen van deze verdedigingswerken had invloed op de onderzoeksgebieden.

Figuur 12. Verdedigingswerken in de wijde omgeving van de onderzoeksgebieden, zoals weergegeven op een defen- ce overprint. (Bron: Defence Overprint 02 NE (Vlaardingen, 25.03.1945).

3.17 Luchtfoto's

Gedurende de Tweede Wereldoorlog werden door de Britse en Amerikaanse luchtmachten verkenningsvluchten boven Nederlands grondgebied uitgevoerd waarbij luchtfoto's werden gemaakt. Deze foto's moesten de geallieerde strijd- krachten inlichtingen verschaffen over geschikte doelwitten voor luchtaanvallen, over de resultaten van eerder uitge- voerde luchtaanvallen, over Duitse militaire aanwezigheid, en over Duitse oorlogsproductie en overige economische activiteiten. Hoewel aan de mogelijkheden voor interpretatie van dergelijke luchtfoto's diverse beperkingen kunnen kle- ven, vormen zij doorgaans een belangrijke bron in het vooronderzoek CE. Idealiter is via deze foto's vast te stellen wat exact de locaties zijn geweest die zijn getroffen door luchtaanvallen, en wat exact de locaties zijn geweest waar militai- re objecten aanwezig zijn geweest (en waar dus een verhoogde kans geldt op het achterblijven van CE).

Saricon heeft de volgende collecties met historische luchtfoto's geraadpleegd:

- Wageningen UR, Afdeling Speciale Collecties van de Universiteitsbibliotheek. Dit archief bevat circa 93.000 luchtverkenningfoto's van Nederlands grondgebied in de oorlogsperiode, gemaakt door de RAF en United States Army Air Forces (USAAF) tijdens de Tweede Wereldoorlog.
- Kadaster te Zwolle. Dit archief bevat circa 110.000 luchtverkenningfoto's van Nederlands grondgebied in de oorlogsperiode, gemaakt door de RAF en USAAF. Ook bevat het archief voor- en naoorlogse luchtfoto's.
- The National Collection of Aerial Photography te Edinburgh (NCAP). Dit archief bevat een zeer groot aantal luchtverkenningfoto's van Nederlands grondgebied in de oorlogsperiode, gemaakt door de RAF en USAAF. Vermoedelijk betreft het op zijn minst het tienvoudige van het aantal luchtfoto's dat zich bevindt in de Neder- landse luchtfotoarchieven. De luchtfotocollecties is in beheer van het instituut Royal Commission on the Anci- ent and Historical Monuments of Scotland. The National Collection of Aerial Photography bevat van oorsprong twee voor Nederlands grondgebied belangrijke luchtfotocollecties: ACIU (Allied Central Interpretation Unit) en JARIC (Joint Allied Reconnaissance Interpretation Centre).

Gezien de enorme hoeveelheid luchtfoto's van Nederlands grondgebied, en de verspreiding van deze foto's over verschillende archieven, is het zoeken naar en het vinden van de meest geschikte luchtfoto's voor een vooronderzoek CE vaak geen sinecure. De geschiedenis van de diverse luchtfotocollecties is complex, onder meer als gevolg van de uitwisseling van luchtfotomateriaal onder de diverse takken van de verschillende geallieerde luchtmachten en grondlegers, maar ook als gevolg van het naoorlogs verplaatsen, dupliceren en vernietigen van (delen van) luchtfotocollecties. Hierdoor bevinden zich vaak kopieën van dezelfde foto's in verschillende archieven – in Nederland, Engeland, Schotland, Canada en de VS. Waar van sommige foto's wereldwijd tientallen kopieën van wisselende kwaliteit kunnen bestaan, is van andere foto's geen enkele kopie meer beschikbaar.

Saricon heeft de afgelopen jaren zoek sleutels ontwikkeld op de luchtfotocollecties van de Wageningen UR en het Kadaster, die zijn gebaseerd op zowel originele zoek sleutels uit de oorlogsperiode (zogenoemde sortieplots) als op zoek sleutels die na de Tweede Wereldoorlog zijn vervaardigd door de beheerders van de collecties. Door de Duitse firma Luftbilddatenbank, waarmee Saricon heeft samengewerkt voor het onderzoek in NCAP, zijn zoek sleutels ontwikkeld op de NCAP-collecties. De door Saricon en Luftbilddatenbank vervaardigde zoek sleutels zijn in verregaande mate volledig, maar garanties dat alle relevante luchtfoto's van een bepaald gebied kunnen zijn gevonden, beoordeeld en gebruikt, kunnen niet worden gegeven. De vindbaarheid van luchtfoto's kan worden beïnvloed door onnauwkeurigheden in zoek sleutels die reeds in de oorlogsperiode en de daaropvolgende decennia zijn gemaakt. Daarnaast kunnen foto's in het verleden zijn vernietigd of vermist zijn geraakt; maar ook kunnen verloren gegaane foto's alsnog opduiken - zaken waarmee alle soorten archiefdocumenten nu eenmaal te maken hebben.

Aan de hand van bovengenoemde zoek sleutels op de collecties luchtfoto's van de Wageningen UR, Kadaster en NCAP, zijn de onderstaande luchtfoto's verzameld. Bij de selectie is rekening gehouden met opnamedatum in relatie tot oorlogshandelingen, kwaliteit en schaal van de foto's.¹⁸

Luchtfoto's:

Datum	Sortienummer	Fotonummer	Bron	Kwaliteit
18.05.1940	HNA/021	208, 209	NCAP	Redelijk
05.06.1940	HNA/031	241, 242	NCAP	Goed
20.07.1940	H/021	38	NCAP	Slecht
29.07.1940	H/044	223	NCAP	Redelijk
20.09.1940	H/228	207	NCAP	Slecht
28.09.1940	H/266	205	NCAP	Slecht
02.10.1940	H/278	417/419	NCAP	Goed
15.10.1940	H/332	208	NCAP	Slecht
29.10.1940	H/378	248,250	NCAP	Slecht
11.11.1940	H/423	13, 14	NCAP	Slecht
03.01.1941	H/558	28	NCAP	Goed
10.02.1941	H/632	321, 322	NCAP	Goed
06.03.1941	B/071	424	NCAP	Goed
18.03.1941	B/093	10	NCAP	Goed
05.07.1941	T/233	383	NCAP	Redelijk
20.04.1943	D/457	4128	Kadaster	Redelijk
25.06.1943	D/872	4020	Kadaster	Redelijk
18.04.1944	106W/14	4404	Kadaster	Goed
26.09.1944	106G/3036	3064	Kadaster	Goed
15.03.1945	4/1969	3087	Wageningen UR (0058/05)	Goed
13.04.1945	106G/5296	4053	Kadaster	Goed

Selectie en dekking luchtfoto's

De foto's zijn gepositioneerd in GIS. Met de geselecteerde luchtfoto's kon het onderzoeksgebied geheel gedekt worden. Er is naar gestreefd om bij gebeurtenissen die voor het onderzoeksgebied direct relevant zijn, een luchtfoto van voor, en van na de gebeurtenis te interpreteren. Dit bleek niet in alle gevallen mogelijk. Zo waren de

¹⁸ In het WSCS-OCE wordt m.b.t. het luchtfoto-onderzoek vermeld: 'de organisatie dient de beschikbare luchtfoto's te rapporteren en daarin tevens de selectie te motiveren'. Saricon heeft deze tekst niet opgevat als zou er een verplichting bestaan een totaaloverzicht aan te leveren van alle luchtfoto's die dekking hebben met het onderzoeksgebied. Gezien het hierboven beschrevene, wordt een dergelijke inspanning niet zinvol geacht.

luchtfoto's uit 1940 vaak slecht van kwaliteit, wat een goede luchtfoto-interpretatie in de weg staat. Ook had Saricon van het onderzoeksgebied geen luchtfoto's uit het jaar 1942 in bezit.

Figuur 13. Dekking van de onderzoeksgebieden op de luchtfoto van 2 oktober 1940 (Bron:Luchtfoto H-278-419).

Figuur 14. Dekking van de onderzoeksgebieden op de luchtfoto van 6 maart 1941. (Bron: luchtfoto B-071-424).

Figuur 15. De onderzoeksgebieden op de luchtfoto van 20 april 1943. (Bron: luchtfoto D-457-4128).

Figuur 16. De onderzoeksgebieden op de luchtfoto van 26 september 1944. (Bron: luchtfoto 106G-3036-3064).

Figuur 17. De onderzoeksgebieden op 15 maart 1945. (Bron: luchtfoto 0058-05-3078).

Luchtfoto-interpretatie

De gepositioneerde luchtfoto's zijn geanalyseerd met als doel veranderingen in het landschap als gevolg van oorlogshandelingen vast te stellen. Het gaat hierbij met name om het verifiëren van uit de literatuur en archieven bekende gegevens.

Bij de luchtfoto-interpretatie zijn geen door oorlogshandelingen veroorzaakte verstoringen van het landschap waargenomen binnen de grenzen van de onderzoeksgebieden, of in de directe nabijheid daarvan.

Wel is in de omgeving van de onderzoeksgebieden een grondverstoring waargenomen op de locatie waar in 2013 een onderzoek werd ingesteld naar de aanwezigheid van een blindganger vliegtuigbom. Op de plek waar een verdacht object werd gedetecteerd, circa 350 meter ten noorden van de onderzoeksgebieden, is op luchtfoto's een inslagkrater waargenomen. Deze krater is voor het eerst zichtbaar op de luchtfoto van 26 september 1944 (zie figuur 18). Dit heeft geen relevantie voor de onderzoeksgebieden.

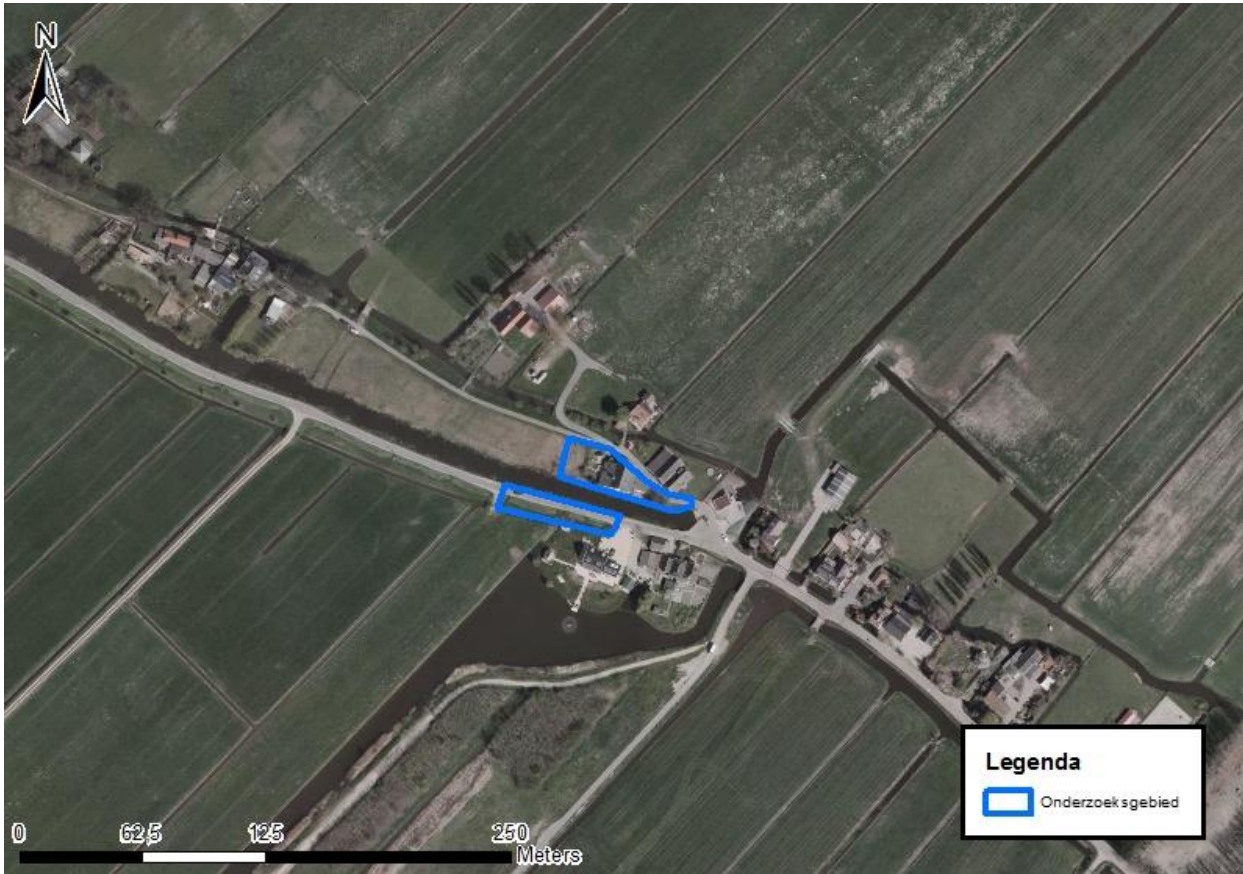

Figuur 18. De locatie van de vermoedelijke blindganger op de luchtfoto van 13 april 1945. De afstand tot het onderzoeksgebied is circa 350 meter. (Bron: Luchtfoto 106G-5296-4053).

Naoorlogse luchtfoto's en satellietbeelden

Op naoorlogse satellietbeelden, weergegeven in figuur 19, is te zien dat het landschap in de omgeving van de onderzoeksgebieden ten opzichte van de Tweede Wereldoorlog niet veel is veranderd. De bebouwing en de wegen hebben nog grotendeels hetzelfde patroon. Binnen de onderzoeksgebieden lijkt de situatie onveranderd. Ten zuiden van de onderzoeksgebieden zijn wegen en een waterpartij aangelegd. Ook is er een huis bijgebouwd.

Figuur 19. De onderzoeksgebieden op satellietbeelden. (Bron: World Imagery via ESRI).

4 Chronologie relevante gebeurtenissen

Saricon heeft op basis van de gegevens in hoofdstuk 3 een overzicht van gebeurtenissen tijdens de Tweede Wereldoorlog opgesteld, waarbij gebruik is gemaakt van alle op het moment van opstellen beschikbare bronnen. Deze bronnen zijn besproken in hoofdstuk 3 en opgenomen in de bronnenlijst in bijlage 2.

In onderstaande gebeurtenissenlijst is, vooruitlopend op hoofdstuk 5 van deze rapportage, direct een eerste beoordeling van de relevantie voor het onderzoeksgebied opgenomen. Daarbij is de volgende kleurschakering gehanteerd:

- Groen gemarkeerde gebeurtenissen zijn niet relevant, omdat zij met grote zekerheid buiten het onderzoeksgebied hebben plaatsgevonden, dan wel omdat het gaat om zaken op basis waarvan conform het WSCS-OCE geen verdacht gebied behoeft te worden aangemerkt;
- Van oranje gemarkeerde gebeurtenissen is onduidelijk of ze relevantie hebben voor het onderzoeksgebied, omdat de exacte locaties uit het beschikbare bronnenmateriaal niet duidelijk zijn geworden, en dus niet bekend is of het gaat om gebeurtenissen binnen de grenzen van het onderzoeksgebied;¹⁹
- Van rood gemarkeerde gebeurtenissen is het zeker dat ze binnen het onderzoeksgebied hebben plaatsgevonden, dan wel op een zodanig korte afstand buiten het onderzoeksgebied dat zij een nadere analyse verdienen.

Gebeurtenissenlijst

Datum	Omschrijving gebeurtenis	Bronnen	Beoordeling relevantie
25.05.1940	Bij de boerderij van Doelman aan de Zuidbuurtscheweg kwamen om 14.15 uur bommen neer.	• Luchtbeschermingsdienst (LBD) Vlaardingen	De exacte locatie van de boerderij van Doelman is onbekend. Op luchtfoto's is echter geen schade binnen de onderzoeksgebieden waargenomen.
02.10.1940	In de gemeente Maasland valt een bom op een weiland	• NIOD	De exacte locatie is onbekend
13.03.1941	Bij het Jachthuis aan de Zuidbuurtscheweg werden een rek en een complete brandbom gevonden. Ook bij 'Ridder-Doelman' werden op bommen lijkende voorwerpen weggehaald, en werd in een sloot een brandbom gevonden.	• LBD Vlaardingen	Het jachthuis stond waar tegenwoordig de Vlaardingse Westwijk ligt en valt buiten de onderzoeksgebieden.
	Ook bij 'Ridder-Doelman' werden op bommen lijkende voorwerpen weggehaald, en werd in een sloot een brandbom gevonden.	• LBD Vlaardingen	De exacte locatie is onbekend. Op luchtfoto's is echter geen schade binnen de onderzoeksgebieden waargenomen.
10.05.1941- 11.05.1941	Bij Maasland werden door aangeschoten vliegtuigen tien bommen neergegooid in de weilanden, zonder ernstige schade aan te richten	• Literatuur • Luchtfoto's	De exacte locatie is onbekend. Op luchtfoto's is echter geen schade binnen de onderzoeksgebieden waargenomen.
18.05.1941	De Luftwaffenführungsstab Ic maakte melding van het inslaan van 7 brisantbommen 'in freies feld' in Maasland. Er werd geen schade gemeld.	• Bundesarchiv-Militärarchiv Freiburg • Luchtfoto's	De exacte locatie is onbekend. Op luchtfoto's is echter geen schade binnen de onderzoeksgebieden waargenomen.
17.08.1941	De Luftwaffenführungsstab Ic meldde dat door afworp van 2 brisantbommen op een onbekende locatie in Maasland een paard werd gedood. De LBD	• Bundesarchiv-Militärarchiv Freiburg • LBD Maassluis	De exacte locatie is onbekend. Op luchtfoto's is echter geen schade binnen de onderzoeksgebieden waargenomen.

¹⁹ Zie ook paragraaf 5.2, leemten in kennis. Paragraaf 6.5.2 van het WSCS-OCE vermeldt in dit kader: "Indicaties/contra-indicaties dienen een locatieverwijzing te hebben, aangezien deze essentieel is om te bepalen of de informatie relevant is voor de aanwezigheid van CE in het onderzoeksgebied."

Datum	Omschrijving gebeurtenis	Bronnen	Beoordeling relevantie
17.10.1941	Maassluis nam een explosie waar. Een Messerschmitt Bf 109 crasht in de buurt van Vlaardingen	<ul style="list-style-type: none"> Luchtfoto's SGLO 	De exacte locatie is onbekend. Op luchtfoto's is echter geen schade binnen de onderzoeksgebieden waargenomen
26.03.1942	Volgens Meijer wierp een geallieerd vliegtuig 'eind maart' een zware bom in een weiland in de Zuidbuurt. Door de LBD Maassluis werd op 26 maart een explosie waargenomen.	<ul style="list-style-type: none"> Literatuur (Meijer) LBD Maassluis 	Het is niet bekend waar deze bom in de Zuidbuurt zou zijn neergekomen. Wel werd in deze nacht door de LBD Vlaardingen melding gemaakt van bominslag in de Geraniumstraat in Vlaardinger-Ambacht.
19.08.1943	Een stuk vleugel van een viermotorige bommenwerper kwam neer in een weiland in de Zuidbuurt	<ul style="list-style-type: none"> Literatuur (Meijer) 	De exacte locatie is onbekend
28.01.1945	Bij een bombardement op de versperingschepen in de Nieuwe waterweg werd ook de verkeersweg tussen Maassluis en Vlaardingen getroffen	<ul style="list-style-type: none"> NIMH Luchtfoto's 	De exacte locatie onbekend. Op luchtfoto's is echter geen schade binnen de onderzoeksgebieden waargenomen.
2013	Naar aanleiding van een getuigenverklaring waarin gesteld werd dat er een blindganger aanwezig zou zijn, werd op een weiland tussen Rijksweg A20 en de Zuidbuurt een detectie uitgevoerd. Hier werd een verdacht object gedetecteerd.	<ul style="list-style-type: none"> Rapport 13S054-PVO-01 	Deze locatie ligt circa 350 meter ten noorden van de onderzoeksgebieden

5 Beoordeling bronnenmateriaal

5.1 Inleiding

In dit hoofdstuk wordt al het op het moment van opstellen van dit rapport beschikbare bronnenmateriaal beoordeeld, om vast te stellen of er voldoende indicaties zijn die duiden op de aanwezigheid van CE en/of restanten daarvan in het onderzoeksgebied, en om vast te stellen of er voldoende indicaties die duiden op de afwezigheid van CE in het onderzoeksgebied (zogenoeten contra-indicaties).

De basis voor deze beoordeling is de gebeurtenissenlijst in hoofdstuk 4. De gebeurtenissen in deze lijst zijn beoordeeld op relevantie aan de hand van richtlijnen, afkomstig uit bijlage 3 van het WSCS-OCE.

5.2 Leemten in kennis

Bij het vertalen van de historische informatie die is besproken in dit hoofdstuk naar verdachte gebieden gelden verschillende leemten in kennis. Deze kunnen bijvoorbeeld voortkomen uit het ontbreken van historisch bronnenmateriaal, beperkingen aan de mogelijkheden van luchtfoto-interpretatie, en het niet achterhalen van concrete locaties van gebeurtenissen of objecten.

De leemten in kennis zijn hieronder opgesomd. Hierbij is zo veel mogelijk vermeld, welke in hoofdstuk 3 besproken gebeurtenissen niet tot een concrete locatie zijn herleid. Dit conform punt 3 van paragraaf 6.5.2 van het WSCS-OCE.

- In het gemeentearchief van Maasland zijn geen rapporten van de luchtbeschermingsdienst, oorlogsschadeformulieren of dossiers betreffende het ruimen of aantreffen van munitie gevonden;
- Enkele mogelijk relevante gebeurtenissen zijn niet herleid tot een concrete locatie in de huidige topografie. De oorzaak hiervan is het ontbreken van een locatieverwijzing in de bronnen, of het gebruik van een locatieverwijzing die niet met zekerheid vertaald kon worden naar de huidige topografie (bijvoorbeeld 'het erf van Doelman'). Het gaat hierbij om de bominslagen in de gemeente Maasland op 25 mei 1940, 2 oktober 1940, 10 op 11 mei 1941, 18 mei 1941, 17 augustus 1941, 26 maart 1942 en 28 januari 1945. Door middel van luchtfoto-analyse kon echter van de meeste gebeurtenissen worden vastgesteld dat deze naar alle waarschijnlijkheid niet binnen het onderzoeksgebied hebben plaatsgevonden. Alleen van de gebeurtenis van 26 maart 1942 kon dit niet worden uitgesloten omdat Saricon voor deze periode niet over luchtfoto's beschikt die de onderzoeksgebieden dekken;
- Uit archiefmateriaal blijkt dat zowel Nederlandse als Duitse luchtafweerstellingen in de buurt van het onderzoeksgebied aanwezig waren. Inslagen van luchtafweergeschut hebben een spontaan karakter en kunnen daarom niet worden meegenomen bij het beoordelen van het bronnenmateriaal;
- Voor het jaar 1942 had Saricon geen luchtfoto's met dekking van het onderzoeksgebied in bezit, waardoor mogelijk relevante gebeurtenissen niet geverifieerd konden worden;
- Informatie over munitieruimingen in de periode 1940-1970 is veelal niet bewaard gebleven, niet gearcheveerd dan wel niet centraal gedocumenteerd, waardoor het binnen de scope van dit vooronderzoek CE niet mogelijk is hiervan een overzicht samen te stellen waarvan kan worden gesteld dat dit (min of meer) volledig is;
- Informatie over munitieruimingen uit het archief van de EOD in de zeer recente periode zijn nog niet ter inzage beschikbaar, omdat deze nog niet zijn gearcheveerd. De meest recente door de EOD gearcheveerde melding van een munitieruiming in de gemeente Maassluis dateert van 2010, de meest recente melding uit Vlaardingen komt uit 2011.
- De onderzoeksgebieden bevonden zich in dunbevolkt, landelijk gebied. Dit betekende onder andere dat de Zuidbuurt niet was opgenomen in de Blokindeling van de Luchtbeschermingsdienst. Daardoor is er een verhoogde kans dat informatie met relevantie voor de mogelijke aanwezigheid van CE (zoals informatie over luchtaanvallen) destijds niet is gedocumenteerd door de autoriteiten, en bijgevolg een verlaagde kans dat de heden nog toegankelijke bronnen hierover informatie bevatten;
- Niet alle boven Nederland uitgevoerde bomafwerpen zijn van geallieerde zijde even nauwkeurig geregistreerd. Met name 'willekeurige' afwerpen (*jettisons*) als gevolg van het in nood geraken van bommenwerpers zijn hierdoor moeilijker onderzoekbaar;²⁰

---

²⁰ Een noodsituatie kon zich voordoen wanneer een bommenwerper werd opgejaagd door een vijandelijk jachtvliegtuig, omdat het was aangeschoten door luchtafweer, of door allerlei technische problemen. Ook kon het gebeuren dat als gevolg van een mechani-

- De getuigenverklaring, die ten grondslag lag aan de detectie die in 2013 heeft plaatsgevonden tussen Rijksweg A20 en de Zuidbuurt, was niet in het bezit van saricon, en kon daarom niet geraadpleegd worden voor dit onderzoek.

5.3 Beoordeling relevantie gebeurtenissen voor het onderzoeksgebied

In deze paragraaf wordt besproken in hoeverre de gebeurtenissen die zijn genoemd in hoofdstuk 4 van relevantie zijn voor de mogelijke aanwezigheid van CE in het onderzoeksgebied.

Wellicht ten overvloede wordt hier vermeld, dat hierbij in principe alleen een beoordeling is gegeven van de relevantie voor het gebied aangegeven als onderzoeksgebied in paragraaf 2.4 – de genoemde gebeurtenissen kunnen wel relevantie hebben voor gebieden buiten dit gebied.

Uit het bronnenonderzoek is gebleken dat zich binnen de grenzen van de onderzoeksgebieden, of in de directe omgeving daarvan, vermoedelijk geen gebeurtenissen hebben voorgedaan die een indicatie vormen voor de aanwezigheid van (restanten van) CE binnen dit gebied.

---

sche storting (een deel van) de bommenlading boven het doelwit niet uit het bommenruim was losgekomen (een zogenoemde hang-up). In alle gevallen werd bij zo'n 'willekeurige' afworp door geallieerde bommenwerpers gesproken van een 'jettison' (werkwoord: to jettison). Een jettison kon echter ook als oorzaak hebben dat er eerder geen geschikte doelwitten waren gevonden en men de bommen kwijt wilde alvorens de terugtocht naar de vliegbasis te aanvaarden. Wanneer het toestel niet terugkeerde op de basis, konden de noodafworpen uiteraard niet in logboeken worden geregistreerd. En wanneer het toestel wel terugkeerde, was de plaats van de afworp voor de bemanning vaak niet geheel duidelijk geweest.

6 Conclusie en aanbevelingen

6.1 Conclusie

In opdracht van het Hoogheemraadschap van Delfland heeft Saricon een vooronderzoek CE uitgevoerd ter plaatse van de Zuidbuurt in de gemeenten Vlaardingen en Maassluis. Aanleiding voor het vooronderzoek vormen voorgenomen werkzaamheden ten behoeve van het aanbrengen van een kleikist en grondaanvulling op het binnentalud.

Op basis van de beoordeling van alle op het moment van opstellen van dit rapport beschikbare bronnenmateriaal is geconcludeerd dat er onvoldoende indicaties zijn om te spreken van de mogelijke aanwezigheid in de onderzoeksgebieden van CE en/of restanten daarvan.

De onderzoeksgebieden zijn **onverdacht** van CE.

6.2 Advies vervolgtraject

Saricon adviseert om in de onderzoeksgebieden **geen** opsporing van CE te laten uitvoeren.

Mochten bij werkzaamheden in de onverdachte gebieden toch spontaan CE worden aangetroffen dan is het zaak dat een procedure in werking wordt gesteld om het risico tot een minimum te beperken. De politie moet worden gewaarschuwd, die de EOD van een eventuele vondst in kennis zal stellen.

7 Bijlagen

7.1 Bijlage 1: Distributielijst

- Hoogheemraadschap van Delfland;
- Saricon.

7.2 Bijlage 2: Bronnenlijst

Rapportages van eerdere (voor)onderzoeken:

- 'Vooronderzoek Conventionele Explosieven Boonervliet, Maassluis en Midden Delfland' Saricon, kenmerk 13S127, d.d. 16 december 2013;
- 'Detectierapport Blindganger Boonervliet, Maassluis', Saricon, kenmerk 13S127-DR-01, d.d. 21 november 2013;
- 'Historisch vooronderzoek naar de aanwezigheid van niet gesprongen Conventionele Explosieven ter plaatse van spoortracé Schiedam Centrum - Hoek van Holland', T&A Survey, kenmerk: RZZ-067-02 d.d. 17.05.2012.

Literatuur:

- Amersfoort, A. en P. Kamphuis (red.), *Mei 1940. De strijd op Nederlands grondgebied* (Den Haag 2012);
- Blom, S., *Maassluis tijdens de oorlogsjaren en na de bevrijding* (Maassluis 1946);
- Historische Vereniging Maassluis, *Oorlogsgeweld over Maassluis* (Maassluis 2008);
- Klep, C. en B. Schoenmaker, *De bevrijding van Nederland 1944-1945. Oorlog op de flank* (Den Haag 1995);
- Meijer, J., *Maasland en Maassluis in de Tweede Wereldoorlog. Het leven van twee plattelandsgemeenschappen in vijf donkere en moeilijke jaren* (Maassluis 1996);
- Meijers, A.H., *Achtung Minen – Danger Mines. Het ruimen van landmijnen in Nederland 1940-1947* (Soesterberg 2013);
- Ministerie van Oorlog, *De strijd op Nederlands grondgebied tijdens Wereldoorlog II. Hoofddeel III/Deel 4, onderdeel c: De strijd om Rotterdam, mei 1940* (Den Haag 1952);
- Studiegroep Luchtoorlog 1939-1945, *Verliesregister 1939-1945. Alle militaire vliegtuigverliezen in Nederland tijdens de Tweede Wereldoorlog* (z.p. 2008);
- Zwanenburg, G.J., *En nooit was het stil. ...Kroniek van een luchtoorlog* (Almere, 1992);

Websites:

- <http://www.studiegroepluchtoorlog.nl>
- <http://wo2maassluis.tumblr.com>
- <http://www.histvermaassluis.nl>
- <http://www.geschiedenisvanvlaardingen.nl>

Gemeente- en streekarchieven:

Archief Delft, Delft:

Toegang	Inv	Omschrijving
859 Archief Gemeentebestuur Maasland, 1920-1980.	AM 496	Overzichten en rapport m.b.t. organisatie van de gemeentelijke brandweer (incl. hulp bij blussingswerk in Rotterdam en Maassluis tijdens de 2 ^e wereldoorlog), 1939-1967.
	AM 507	Brand- en hulpverleningsrapporten, 1920-1980.
	AM 483	Plaatselijke afdeling Nederlandsche Vereeniging voor Luchtbescherming, 1938-1949.
	AM 485	Luchtbescherming / diversen, 1940-1944.
	AM 486	Voorschriften inzake alarmering bevolking bij luchtaanvallen, 1940-1943.
	AM 105	Rijkspolitie (rijksveldwacht / marechaussee) Maasland, 1920-1943.

Stadsarchief Vlaardingen, Vlaardingen:

Toegang	Inv	Omschrijving
0253 Archief Luchtbeschermingsdienst Vlaardingen, 1934-1945.	29	Luchtbeschermingsplan voor de Gemeente Vlaardingen.
	30	Plattegrond van de gemeente Vlaardingen met vermelding van de wijken en blokken, volgens welke de luchtbeschermingsdienst is ingedeeld en functioneert.
	34	Tekeningen van schuilplaatsen, loopgraven, lichtbakken, obstakellichten en sirenes.

Toegang	Inv	Omschrijving
	53-59	Dagrapporten van de uitkijkposten, 1940-1945.
	68	Proces-verbaal van de bominslag te Vlaardingen op 11 oktober 1940.
	69	Proces-verbaal van de uitwerping van brisantbommen door vliegtuigen op 29 maart.
0352 Handschriften- en Documentatieverzameling, 1350-2001.	607-608	Rapport van Th. A.A. Werner, hoofd van de Vlaardingse Luchbeschermingsdienst, betreffende de gebeurtenissen in de eerste oorlogsjaren, 1940-1942
	610	Vliegtuigen neergeschoten cq neergestort in Vlaardingen e.o. 1940-1945
	611	Stukken betreffende Jacob van Leeuwen (1911) commandant van de opruimingsploeg van de Vlaardingse Luchtbeschermingsdienst, 1940-1945
	613	Verslag van de gebeurtenissen tijdens de eerste vijf oorlogsdagen bij de 3 ^e batterij luchtdoelartillerie door Kapitein C.J. Tuyn
	654	Aantekeningen betreffende Engelse luchtaanvallen op Vlaardingen (o.a. het bombarderen van de V-1-installatie in de Sunlightfabrieken), 1944
1063 Archief Gemeentebestuur Maassluis, 1924-1980.	651	Luchtaanvallen op 18 en 22 maart 1943, 1943-1946
	655	Opruimen van mijnen en munitie 1973-1976
1073 Archief Luchtbeschermingsdienst Maassluis, 1934-1946.	1	Luchtbescherming, algemeen, 1935-1945.
	2	Luchtbescherming, organisatie, 1934-1945.
	3	Luchtbescherming, personeel, 1934-1945
0255 Gemeentebestuur Vlaardinger-Ambacht	0823	Stukken betreffende het herstel van materiële schade door oorlogsgeweld, 1940-1941
	1119	Stukken betreffende het Luchtbeschermingsplan, 1936-1940
	1126	Stukken betreffende het aanleggen van schuilloopgraven, 1938-1940
	1132	Stukken betreffende het uitbrengen van rapporten ter zake van de gevolgen van luchtaanvallen aan de inspecteur voor de bescherming van de bevolking tegen luchtaanvallen te 's-Gravenhage, 1940-1941
	1718	Ingekomen stukken en minuten van uitgaande stukken van de gemeente-architect, tevens hoofd Luchtbeschermingsdienst, 1939-1940
	1719	Ingekomen stukken en minuten van uitgaande stukken van de gemeente-architect, tevens hoofd Luchtbeschermingsdienst, 1940
	1720	Ingekomen stukken en minuten van uitgaande stukken van de gemeente-architect, tevens hoofd Luchtbeschermingsdienst, 1940-1941
	1721	Ingekomen stukken en minuten van uitgaande stukken van de gemeente-architect, tevens hoofd Luchtbeschermingsdienst, 1940-1941
	1722	Ingekomen stukken en minuten van uitgaande stukken van de gemeente-architect, tevens hoofd Luchtbeschermingsdienst, 1941
	1740	Ingekomen - en minuten van uitgaande stukken van het hoofd Luchtbeschermingsdienst, 1937-1940
	1741	Processen-verbaal betreffende gevonden brisantbommen enz, opgemaakt door de veldwachter en het hoofd van de luchtbeschermingsdienst, 1940-1941

Nationaal Archief, Den Haag:

Toegang	Inv	Omschrijving
2.04.53.15 Inspectie Bescherming Bevolking Luchtaanvallen	76	Meldingen en processen-verbaal ontvangen van gemeenten over geallieerde luchtactiviteiten, 1940-1941, Zuid-Holland
2.04.110 Korps Hulpverleningsdienst	5	Correspondentie van de Hulpverleningsdienst, 1959-1974
	47	Stukken betreffende de bewaking van munitiedumps, 1947.
	51-66	Registers inzake meldingen van geruimde explosieven. Diverse kringen, 1954-1967.
	68	Stukken betreffende het dumpen van munitie in zee, 1960-1971.

Toegang	Inv	Omschrijving
3.09.34 Militair Gezag in Zuid-Holland, 1944-1947	43	PMC Zuid-Holland, Quarles van Ufford, 4 september 1944-31 juli 1945 / Stukken betreffende de opsporing en opruiming van mijnen, bommen, munitie en andere explosieven, 1945
	146	PMC Zuid-Holland, Bloemarts, 1 okt 1945-24 nov 1945 / Stukken betreffende de opsporing en opruiming van mijnen, bommen, munitie en andere explosieven, 1945
	147	PMC Zuid-Holland, Bloemarts, 1 okt 1945-24 nov 1945 / Stukken betreffende het onderzoek naar verongelukte geallieerde vliegtuigen en hun bemanningen en de berging van vliegtuigwrakken, 1945
	736	DMC Rotterdam, afd. Schiedam / Stukken betreffende de opdracht aan architectenbureau J. Steensma voor de sloop van aantal schuilloopgraven, bunkers en stellingen van de Duitsers te slopen, 1945-1946

Semistatistische Archiefdiensten Ministerie van Defensie (SSA), Rijswijk:

- Archief van de Mijn- en Munitie Opruimings Dienst (MMOD) 1945-1947, Ruimingsrapport no. 165

Nederlands Instituut voor Militaire Historie (NIMH), Den Haag:

Toegang	Inv	Omschrijving
575 Duitse verdedigingswerken en inundaties van Nederlands grondgebied in de oorlog en rapporten van militaire aard vanuit bezet Nederland aan het Bureau Inlichtingen Londen 1940-1945	181	Bericht C-5 d.d. 16.02.1944 betreffende Kabellageplan zu Maassperre Maassluis.
	201	Bericht 142 d.d. 12.07.1944 betreffende palenvelden nabij Rotterdam
		Bericht 145 d.d. 12.07.1944 betreffende objecten te Maassluis.
	217	Bericht 216 d.d. 06.09.1944 betreffende Inundatie- en palenvelden in het Westland
		Bericht 217 d.d. 15.09.1944 betreffende Verdediging tussen Maassluis en Vlaardingen.
	231	Bericht A-282 d.d. 14.06.1944 betreffende verdedigingswerken in en nabij Maassluis.
		Bericht A-281 d.d. 14.06.1944 betreffende Tankgracht Vlaardingen-West
	241	Bericht 342 d.d. 20.03.1945 betreffende Afvuurplaats raketten en vliegende bommen Vlaardingen.
	257	Bericht E/502/44 d.d. 02.12.1944 betreffende de militaire situatie te Rotterdam R.M., Schiedam en Vlaardingen
	362	Schets GB/4646/44 d.d. 31.03.1944 betreffende situatieschetsen Maassluis met verklaring, 1:1000
		Schets GB/4641/44 d.d. 31.03.1944 betreffende 2 situatieschetsen bij Vlaardingen, Schaal 1:10.000
	380	Bericht GB/5314/44 d.d. 05.01.1944 betreffende grote oefening Schiedam, Rotterdam en Vlaardingen
	387	Bericht GB/5855/44 betreffende depots/transport brandstoffen Pernis en Vlaardingen
	402	Bericht GB/6605/44 betreffende voorbereiden vernielingen te Maassluis
	409	Bericht GB/7089/44 d.d. 01.06.1944 betreffende troepen in Schiedam en Vlaardingen
	422	Bericht GB/8040 betreffende positie wrakken in de Rotterdamse Waterweg boven Maassluis
	443	Bericht E/601/44, december 1944, betreffende Defensie Rotterdam/Schiedam/Vlaardingen
	454	Bericht E/748/44 d.d. 14.12.1944 betreffende Defensie Rotterdam/Vlaardingen
	459	Bericht E/819/45 betreffende plattegrond defensie Maassluis schaal 1:25.000
	460	Bericht E/955/45 d.d. 08.01.1945 betreffende plattegrond versperringen

Toegang	Inv	Omschrijving
		Nieuwe Waterweg boven Maassluis
	462	Bericht E/1373/45 betreffende bombardementen Maassluis
		Bericht E/1373/45 betreffende station Vlaardingen
	465	Bericht E/1920/45 d.d. 02.03.1945 betreffende Plattegrond V-2 opstelling te Vlaardingen
		Bericht E/1921/45 betreffende luchtfoto van Sunlight Zeepfabriek, Vlaardingen
	479	Berdicht GB/8033/44 d.d. 11.11.1944 betreffende rapport over de troepensterkte en bewapening in en rond Rotterdam, Schiedam en Vlaardingen

Nederlands Instituut voor Oorlogsdocumentatie (NIOD), Amsterdam:

Toegang	Inv	Omschrijving
077 Generalkommissariat für das Sicherheitswesen – Höhere SS- und Polizeiführer Nord-West	518	Verlagen van de Befehlshaber der Ordnungspolizei betreffende de luchtaanvallen op Nederlands grondgebied van 21 tot en met 27 augustus 1940.
	1328	Dagberichten van de Befehlshaber der Ordnungspolizei Den Haag betreffende vijandelijke luchtaanvallen, 1940-1941.
	1332	Stukken betreffende vijandelijke luchtaanvallen, landingen van vijandelijke vliegeniers, het vinden van versperringsballons, het werpen van springstoffen en het gebruik van sabotagematerialen, 1940-1943.
	1759	Berichtgevingen betreffende neergekomen vliegtuigen, 1943.
216k Departement van Justitie	180	Rapporten van de plaatselijke luchtbeschermingsdiensten, politiekorpsen en de Marechaussee inzake het geven van het sein luchtalarm, het neerstorten van vliegtuigen en vliegtuigonderdelen en de vondst van niet-ontpofte explosieven, 23 juni 1943 - 28 april 1944.
	181 - 185	Processen-verbaal van de plaatselijke luchtbeschermingsdiensten, politie en Marechaussee met betrekking tot vijandelijke vliegtuigen, bomaanvallen en ontploffingen in verschillende gemeenten
	329	Stukken betreffende het melden van schade door bombardementen en beschietingen uit vliegtuigen, 24 februari 1944 - 31 maart 1945
	331	Stukken betreffende het opstellen van processen-verbaal inzake bombardementen en beschietingen in verschillende gemeenten, 28 september 1944 - 31 maart 1945
	493	Stukken betreffende het instellen van een onderzoek naar de gevolgen van luchtaanvallen, 8 oktober 1944 - 6 februari 1945
249 Collectie Documentatie II	249-0427B	Maassluis
	249-0863B	Vlaardingen

Explosieven Opruimingsdienst Defensie (EOD), Soesterberg/Rijswijk:

- Collectie ruimrapporten (MORA's en UO's): nummers 19720187, 19720280, 19752184, 19762440, 19771282, 19772434, 19781452, 19832785, 19832823, 19833474, 19833588, 19891294, 19911443 en 19970148. De nummers 19722493 en 19912620 konden door de EOD niet worden aangeleverd.
- Collectie Mijnevelddocumentatie, 1944-1947

National Archives, Londen:

- Air Ministry: Allied Expeditionary Air Force, later Supreme Headquarters Allied Expeditionary Force (AIR), and 2nd Tactical Air Force: Registered Files and Reports. (Referenties AIR 37-712 t/m AIR 37-718);
- Air Ministry and Ministry of Defence: Operations Record books, commands, 1920-1980 (AIR 24) Fighter Command (Referenties AIR 24-632, AIR 24-635, AIR 24-638, AIR 24-641, AIR 24-644, AIR 24-648);
- Air Ministry and Admiralty: Coastal Command: Registered Files. Files relating to the organization, planning, equipment and operations of Coastal Command, 1930-1974. (Referenties AIR 15-766 t/m AIR 15-771).
- Air Ministry: Central Interpretation Unit, predecessors and related bodies: Reports and Photographs, 1916-1952. (referenties AIR 34-249 en AIR 34-363).

Bundesarchiv-Militärarchiv, Freiburg:

- Toegang RL2/II, inv 205-250, 345-348, 1025-1026.
- Toegang RM7, inv. 345-348

Saricon Collectie, Sliedrecht:

- Collectie explosievengerelateerde nieuwsberichten 1982 – 2005.

Koninklijke Bibliotheek, Den Haag:

- Delpher Krantenbank.

Collectie stafkaarten Kadaster, Zwolle:

- Stafkaart B500 (Haven 1940) schaal 1:25.000;
- Truppenkarte 37 West (Rotterdam 1940) Schaal 1:50.000;
- Truppenkarte 37 West (Rotterdam 1941) Schaal 1:50.000;
- Truppenkarte 37 Ost (Rotterdam 1941) Schaal 1:50.000;
- Stafkaart 02 NE (Vlaardingen 1943) Schaal 1:25.000;
- Defence Overprint 02 NE (Vlaardingen, 25.03.1945), schaal 1:25.000.

Luchtfoto's:

Datum	Sortienummer	Fotonummer	Bron	Kwaliteit
18.05.1940	HNA/021	208, 209	NCAP	Redelijk
05.06.1940	HNA/031	241, 242	NCAP	Goed
20.07.1940	H/021	38	NCAP	Slecht
29.07.1940	H/044	223	NCAP	Redelijk
20.09.1940	H/228	207	NCAP	Slecht
28.09.1940	H/266	205	NCAP	Slecht
02.10.1940	H/278	417/419	NCAP	Goed
15.10.1940	H/332	208	NCAP	Slecht
29.10.1940	H/378	248,250	NCAP	Slecht
11.11.1940	H/423	13, 14	NCAP	Slecht
03.01.1941	H/558	28	NCAP	Goed
10.02.1941	H/632	321, 322	NCAP	Goed
06.03.1941	B/071	424	NCAP	Goed
18.03.1941	B/093	10	NCAP	Goed
05.07.1941	T/233	383	NCAP	Redelijk
20.04.1943	D/457	4128	Kadaster	Redelijk
25.06.1943	D/872	4020	Kadaster	Redelijk
18.04.1944	106W/14	4404	Kadaster	Goed
26.09.1944	106G/3036	3064	Kadaster	Goed
15.03.1945	4/1969	3087	Wageningen UR (0058/05)	Goed
13.04.1945	106G/5296	4053	Kadaster	Goed

7.3 Bijlage 3: CE-bodembelastingkaart

Een digitale versie op A0-formaat van de CE-bodembelastingkaart met kenmerk 15S095-BB-01 is separaat bij deze rapportage toegevoegd.

Het onderzoeksgebied is onverdacht op CE.

7.4 Bijlage 4: Certificaten

**Saricon B.V.
te Sliedrecht**

heeft aangetoond te beschikken over een VCA-systeem voor het realiseren van veiligheidsbeheersing conform de richtlijnen:

VCA** (2008/5.1)

Evaluatie van het VCA-systeem heeft plaatsgevonden volgens de procedures voor VCA-systeemcertificatie van TÜV Nederland voor het toepassingsgebied:

Het opsporingsproces van conventionele explosieven, waaronder:
- advisering, vooronderzoek, integrale veiligheid,
- het opsporen, benaderen, identificeren en ruimen,
- directievoering en toezicht.

Het uitvoeren van radardetectie tbv archeologie, geologie en het opsporen van ondergrondse structuren en infra.
(Nace code: F43)

Deze certificatie is onderworpen aan een jaarlijkse evaluatie door TÜV Nederland.

Registratienummer : 13864/10.3
Geldig tot : 25-05-2018
Datum uitgifte : 25-05-2015
Datum eerste certificaat : 30-08-2007

Algemeen directeur

TÜV Nederland QA B.V. - Postbus 120 5880 AC Best - Tel. +31-(0)499-339500 - Fax +31-(0)499-339509
Website: www.tuv.nl - e-mail: info@tuv.nl

**Saricon B.V.
te Sliedrecht**
KVK: 23063102

heeft aangetoond dat het managementsysteem en de verrichte werkzaamheden voldoen aan het:

**Systeemcertificaat
Opsporen Conventionele Explosieven
WSCS-OCE: 2012, versie 1**

Het bedrijf voldoet daarmee aan de in de bovengenoemde werkdreivespecifieke certificatieschema vastgelegde eisen ten aanzien van:

Deelgebied A: Opsporing (inclusief vooronderzoek)

Evaluatie van het managementsysteem heeft plaatsgevonden volgens de procedures voor systeemcertificatie van TÜV Nederland.
Deze certificatie is onderworpen aan een jaarlijkse evaluatie door TÜV Nederland.

Registratienummer : 13864/8.1
Geldig tot : 10-03-2018
Datum uitgifte : 31-03-2015
Datum eerste certificaat : 10-03-2012

Algemeen directeur

TÜV Nederland QA B.V. - Postbus 120 5880 AC Best - Tel. +31-(0)499-339500 - Fax +31-(0)499-339509
Website: www.tuv.nl - e-mail: info@tuv.nl
Aanwijzingsbesluit Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid onder nummer: 2014-000038668

**Saricon B.V.
te Sliedrecht**

heeft aangetoond te beschikken over een gedocumenteerd en geïmplementeerd kwaliteitsmanagementsysteem conform de norm:

NEN-EN-ISO 9001:2008

Evaluatie van het kwaliteitsmanagementsysteem heeft plaatsgevonden volgens de procedures voor systeemcertificatie van TÜV Nederland voor het toepassingsgebied:

Het opsporingsproces van conventionele explosieven, waaronder:
- advisering, vooronderzoek, integrale veiligheid,
- het opsporen, benaderen, identificeren en ruimen,
- directievoering en toezicht.

Het uitvoeren van radardetectie tbv archeologie, geologie en het opsporen van ondergrondse structuren en infra.
Het geven van opleidingen en cursussen op het gebied van opsporen van conventionele explosieven.

Deze certificatie is onderworpen aan een jaarlijkse evaluatie door TÜV Nederland.

Registratienummer : 13864/10.1
Geldig tot : 25-05-2018
Datum uitgifte : 25-05-2015
Datum eerste certificaat : 09-10-2006

Algemeen directeur

TÜV Nederland QA B.V. - Postbus 120 5880 AC Best - Tel. +31-(0)499-339500 - Fax +31-(0)499-339509
Website: www.tuv.nl - e-mail: info@tuv.nl

TÜV NEDERLAND

verklaart dat het veiligheidszorgsysteem van:

**Saricon B.V.
te Sliedrecht**

Voldoet aan de Specifieke railinfrastructuur verificatiepunten Branchegericht Toelichting Railinfrastructuur BTR (2004).

Werken in de Risicogebieden van de Railinfrastructuur.

Implementatie van het systeem is niet aan de hand van projectbezoeken geverifieerd.

Registratienummer : 13864/10.5
Geldig tot : 25-05-2018
Datum uitgifte : 01-06-2015
Datum eerste certificaat : 30-08-2007

Algemeen directeur

TÜV Nederland QA B.V. - Postbus 120 5880 AC Best - Tel. +31-(0)499-339500 - Fax +31-(0)499-339509
Website: www.tuv.nl - e-mail: info@tuv.nl